

Kutsu Karjasi Koolle

Karjaperinteestä

Taina Halmemies

Opinnäytetyö
Toukokuu 2019
Luonnonvara- ja ympäristöala
Agrologi (AMK), maaseutuelinkeinojen tutkinto-ohjelma

Tekijä(t) Halmemies, Taina	Julkaisun laji Opinnäytetyö, AMK	Päivämäärä 05.2019.
	Sivumäärä 71	Julkaisun kieli Suomi
		Verkojulkaisulupa myönnetty: x
Työn nimi Kutsu Karjasi Koolle Karjaperinteestä		
Tutkinto-ohjelma Agrologi (AMK), maaseutuelinkeinojen tutkimusohjelma		
Työn ohjaaja(t) Auer, Jaana		
Toimeksiantaja(t)		
Tiivistelmä <p>Karjankutsunta eli kyylaus on osa suomalaista kansanmusiikkia. Opin savolaisen karjankutsun sumahuudon mummoltani Elsa Marialta. Kyylaus on muinainen äänenkäytön tekniikka ajalta ennen kuin laitumet aidattiin. Lehmiä on kutsuttu metsälaitumilta, ahoilta lypsulle kyylaamalla. Karjaan kohdistuvaan huhuiluun liittyy omaperäisellä tekniikalla esitettyjä tehosteita. Sen ominaisuuksia ovat efektit, voimakkaat huutomaiset äänet. Sävyltään se on terävää ja metallista. Kutsut ovat sisältäneet runsaasti erilaisia tyylipiirteitä. Juuri musiikillisesti rikkaat, runsaasti ornamentteja eli koristeita sisältävät kutsut ovat Pohjolan vanhinta ja kehittyneintä työmusiikkia. Singnaalit laulettiin ja kaiku kiiri yli metsämaan. Siitä on syntynyt oma musiikin lajinsa. Oma taiteensa, joka on tehnyt minuun suuren vaikutuksen.</p> <p>Työmuodoksi päädyin valitsemaan monimuoto-opinnäytetyön tausta-ajatuksena portfolio eli ansiokansio. Portfoliossa pohditaan omaa osaamista ja teoreettisesti jäsennellään omaa luovaa toimintaa.</p> <p>Tavoitteena oli tallentaa savolaista karjankutsuntaa eli kyylausta ja lehmilauluja digitaaliseen muotoon esteettisesti ottaen huomioon kokonaisuuden ja pyrkien hienoon taiteelliseen vaikutelmaan kaikki yksityiskohdat pyrittiin ottamaan huomioon. Videot kuvattiin Keski-Suomen museossa Pienmäessä, Ruokoharjun- ja Hyyrysen tiloilla. Aineisto editoitiin ja miksattiin Jamkin musiikkikampuksen studiossa. Kuvauksista syntyi kuusi videota. Ne muodostavat taiteellisen työn kokonaisuuden. Halusin myös rakentaa itselleni tietoista ammatti-identiteettiä karjan kutsujana ja esiintyvänä taiteilijana.</p> <p>Videoissa hyödynnettiin maaseudun elävää kulttuuriperintöä ja haluttiin saada se kaikkien ulottuville. Aineistosta voidaan luoda erilaisia esityskokonaisuuksia. Sitä voidaan käyttää esimerkiksi opetuksessa.</p>		
Avainsanat (asiasanat) Kyylaus, karjankutsunta, kansanperinne, kansanmusiikki, kansanlaulut, laulutekniikka		
Muut tiedot (salassa pidettävät liitteet)		

Author(s) Halmemies, Taina	Type of publication Bachelor's thesis	Date May 2019. Language of publication: Finnish
	Number of pages 71	Permission for web publication: x
Title of publication Calling your cows Cattle tradition		
Degree programme Bachelor of Natural Resources, Degree Programme in Agricultural and Rural Industries		
Supervisor(s) Auer, Jaana		
Assigned by		
<p>Description</p> <p>Calling cattle is a part of Finnish folk music. I learned to call cattle with Savolax herd-calling from my grandmother Elsa Maria. Kyylauss is an ancient Finnish high pitch voice technique which was used to call home the cows when they walked around free in unfenced pastures.</p> <p>The cows were called from the forest pastures and the open fields to be milked. The calling of the herd involves effects performed with a unique technique. Its features include effects, strong shouting sounds. It is sharp and metallic in tone. The callings have included a wide variety of different styles. The musically rich, richly ornamented or ornamental cattle callings are the oldest and most advanced work music in the Nordic region. The signals were sang and the echo wandered over the woodlands. It has created its own music genre, it's own art, which has impressed me deeply.</p> <p>As a form of work, Portofio was chosen as the form of this study. In it I reflect on my own skills and theoretically outline my own creativity.</p> <p>The aim was to record Savolax cattle calling, i.e. kyylauss and cow songs in a digital form aesthetically, taking into account the whole entity and striving for a fine artistic impression with all the details. It was filmed at the Museum of Central Finland in Pienmäki and farms Ruokoharju and Hyyrynen. The material was edited and mixed at the music campus of JAMK University of Applied Sciences.</p> <p>Six videos were created. They can be used in different kind of performances. The objective was also to build a knowledgeable professional identity for the author as an artist.</p>		
Keywords/tags (subjects) Kyylauss, calling cattle, folk music, folk tradition, folk songs, song technique		
Miscellaneous (Confidential information)		

Sisältö

Alkusanat	5
1 Johdanto	6
2 Opinnäytetyön tavoitteet ja tutkimus-/kehittämistehtävät	7
2.1 Opinnäytetyön tavoitteet.....	7
2.2 Tutkimusmenetelmä, aineiston hankinta ja käsittely	8
Mikä työmuodoksi?	8
2.3 Tutkimuksen rajaus	10
3 Tietoperusta	10
4 Musiikki karjanhoidossa	16
4.1 Karjankutsut	19
4.2 Lounais-Suomi, Satakunta ja Häme.....	21
4.3 Ahvenanmaa.....	21
4.4 Karjala.....	21
4.5 Pohjanmaa.....	22
5 Kulningen	27
6 Tutkimustulokset	30
6.1 Karjankutsut Savo.....	32
6.2 Kuvaukset	33
6.2.1 Kuvauspaikat.....	33
6.2.2 Kuvausasut.....	35
6.2.3 Kuvauksiin valmistautuminen ja ohjaajaksi kasvaminen	42
6.2.4 Ensimmäinen kuvauspäivä 8.8.2018.	44
6.2.5 Toinen kuvauspäivä 13.8.2018.	45
6.2.6 Kolmas kuvauspäivä 24.8.2018.	46
6.2.7 Neljäs kuvauspäivä 4.9.2018.	47
6.2.8 Editointi.....	48
6.2.9 Musiikkikampuksen äänipaja.....	49
6.3 Kuvaus 1: Metsäpolulta karjolaan, savolainen karjankutsu Elsa-mummoni suuri perintö.....	52
6.4 Kuvaus 2: Lehmäseni valkea.....	53
6.5 Kuvaus 3: Paimenpoika	55
6.6 Kuvaus 4: Kyyllaus Hyyrysen tilalla Niemisjärven rannalla	57

6.7	Kuvaus 5: Aamu usvasta kutsu navetalle	59
6.8	Kuvaus 6: Laitumelle kutsu aamulypsyn jälkeen	60
7	Johtopäätökset.....	61
8	Pohdinta.....	64
9	Lähteet.....	67

Kuviot

Kuvio 1. Kaskiviljelyalue	12
Kuvio 2. Peltoviljelyalue	13
Kuvio 3. Saarijärven Lumperoisten rannan heinäväki töissä 1912. Yhden hevosen vetämä niitto- ja haravakone. Viikatteet ja haravat tarvittiin ojanvarsien niitossa	15
Kuvio 4. Lehmisavuilla. Nainen on lypsämässä lehmää. Lapset ja nuori tyttö seuraavat vieressä. Kuvaus aika: 1930-luku. Paikkakunta: Pielisjärvi. Kuvaaja: Tuntematon	16
Kuvio 5. Tuohitorvi	17
Kuvio 6. Loitsu ja sen nuotti	18
Kuvio 7. Huijaus nuotti	20
Kuvio 8. Ahvenanmaalainen "kulningen" nuotti	21
Kuvio 9. Karjalainen kyylausnuotti	22
Kuvio 10. Pohjalainen kyylausnuotti esim.1.	22
Kuvio 11. Pohjalainen kyylausnuotti esim.2.	23
Kuvio 12. Pohjalainen kyylausnuotti esim.3.	24
Kuvio 13. Pihapiiri Ruotsista, "fäbod in Sweden, where herding girls would take the herds during the spring and summer months to graze and fatten-up for the winter."	27
Kuvio 14. Tuohitorvi ja pukinsarvesta tehtyjä soittimia	27
Kuvio 15. Kansallisromanttinen teos Ruotsista. Siinä paimentyttö puhalttaa tuohitorveen	28
Kuvio 16. Taalainmaan kulning nuotti Ruotsista	29
Kuvio 17. Laulutunnilla Minja Niirasen ohjauksessa	31
Kuvio 18. Savolainen sukuni karjankutsumahuuto nuotinnus: Minja Niiranen 2019 ..	33
Kuvio 19. Pienmäen piha ja karjapiha ..	33
Kuvio 20. Pienmäen kujaset ja aittarivistö ..	34
Kuvio 21. Pienmäen kujasten perillä riihi, paja ja polku johtaa lähteelle ..	34
Kuvio 22. Paimentyttö Karjalasta; muinaispukuinen paimentyttö puhalttaa tuohitorveen metsämaisemassa ..	37
Kuvio 23. Pieksämäen ammattikoulun lopputyöt ..	38
Kuvio 24. Hunnun kiinnitys ..	39
Kuvio 25. Tuukkalan muinaispuvun korut ..	39

Kuvio 26. Pronssispiraalikirjontaa esiliinan reunassa.	40
Kuvio 27. Karjanjalostuksesta saamani ansiomerkki 2007.	41
Kuvio 28. Asut odottamassa naulakossa perinnemekko, karjankutsuma-asu, Tuukkalan muinaispuku.	42
Kuvio 29. Jamkin auto kuvauspaikalla.....	43
Kuvio 30. Äänen avausta karaokessa kyylausta varten.....	44
Kuvio 31. Suotiellä Jani kuvaamassa	48
Kuvio 32. Äänitys menossa käden liikkeellä haen dynaamisuutta kyylaukseen.....	50
Kuvio 33. Laite, jolla äänet miksattiin musiikkikampuksen äänipajassa. Kuvassa Jani Pyykkönen ja Tapani Lehtonen yhteistyössä kuvauksen ja äänen asiantuntijat.	51
Kuvio 34. Jani Pyykkönen ja Tapani Lehtonen kysymässä, mikä vaihtoehto valitaan? Taina hei! Olin keskittynyt kuvaamaan heitä.....	51
Kuvio 35. Kyylaan lehmiä. Savolainen karjankutsumahuuto kaikuu.....	52
Kuvio 36. Esiintymisasu kuvauksessa 2.	53
Kuvio 37. Itä-Karjalainen karjankutsumalaulu	55
Kuvio 38. Kuvaus tilanne.	55
Kuvio 39. Paimenpoika Mikael Nybergin sävellys, sanat Immi Hellén.....	57
Kuvio 40. Hyyrysen tilalla Niemisjärvellä Karjankutsu.	58
Kuvio 41. Aamu usvassa kyylaan lehmiä suolla lypsylle. Joiku, Jelppis ja Keila seuraa minua ja muut perässä.	59
Kuvio 42. Karjankutsujan perässä karja kulkee Eteläkujasia myöden laitumelle.	60
Kuvio 43.” Juho Viitanen (1874) laulaa kerääjälle Haapakoskella vuonna 1947. Ääni tallentuu ilman sähköä koneessa pyörivän vahalieriön uurteisiin.” Tampereen Yliopiston Kansanperinteen arkisto.	62
Kuvio 44. Ruokoharjun suolla kyylaamassa karjaa aamulypsylle. Usvan seasta noustaan ylös Kovalanmäen etelärinnettä aamun koittoon.	63
Kuvio 45. Lehmien ajaminen metsälaitumelle oli lapsena minun tehtävä.	66

Alkusanat

Opinnäytetyön tarkoitus on tallentaa ja elvyttää karjaperinnettä. Valkokankaalle piirretty ehjä kokonaisuus kulttuuriperintöä. Kiitän oppilaitostani saamastani mahdollisuudesta toteuttaa itseäni visuaalisen kuvan kautta. Erityiskiitos työn ohjaajalle Jaana Auerille.

Opinnäytetyö kuvattiin Hankasalmen Niemisjärvellä kolmessa kohteessa. Kolmen ison mäen; Kovalanmäen, Viimamäen, Rajumäen kupeessa nousee pienimmälle mäelle valtakunnallisesti arvokas Pienmäen talonpoikaistalo. Se on vanhojen kaskimaiden keskellä, jotka savolaiset uudisasukkaat ovat asuttaneet. Siitä huolehtii Keski-Suomen museo. Siellä on 1700-luvun puolivälissä syntynyt ainutlaatuinen hirsirakennusten ympäröimä pihapiiri.” Voit aistia menneen elämän äänet”. Kiitokset Keski-Suomen museolle, että sain käyttää Pienmäkeä kuvauksissa.

Kovalanmäen etelärinteellä Ruokoharjun tilalla kuvattiin karjaa karjapolulla. Kiitokset Ruokoharjun tilalle.

Ruokolammelta virtaa puro Niemisjärveen. Rantamaisemissa Hyyrysen tilan suurella peltoaukealla taltioitiin karjankutsuntaa veden äärellä. Ei kuulunut enää karjan kellojen kalinaa. Karja on Tuonelan laitumilla. Kiitokset Hyyrysen tilalle.

Jamkin kuvaajan Jani Pyykkösen kanssa toteutimme kuvaukset loppukesällä ja alkusyksyllä 2018. Hän oli kuvauksen asiantuntija, editoija ja oikea käteni. Kiitos Jani.

Kuvausten jälkeen astui tiimiin Tapani Lehtonen. Musiikkikampuksen äänipaja kaikui karjankutsusta ja syntyi tunnetta, aitoutta sykkivä äänimaailma. Kiitos Tapani.

Musiikkipedagogi Minja Niiranen on johdattanut minua musiikin saloihin. Kiitos Minja.

Omistan opinnäytetyöni isovanhemmilleni. Mummoni Elsa Maria Manninen opetti minulle savolaisen karjankutsumahuudon. Vaariltani kansanpelimanni Emil Manniselta perin palavan suhteen musiikkiin. Kiitän myös sukuani tuesta.

1 Johdanto

Musiikki soi ennen suomalaisella maaseudulla. Sitä käytettiin arjen askareissa ja näin työn lomassa virkistettiin. Huhuilut, laulut ja soitinmusiikki elivät rikkaana. Musiikkia käytettiin karjan kutsumiseen, sillä karkotettiin petoeläimiä. Loitsittiin laulaen parannusta eläimille ja ihmisille. Viehättävimmät melodiset sävelkaaret liittyivät karjanhoitoon. Melodinen karjankutsunta eli rikkaana koko maassa. Se kuului entisajan kylien raikkaaseen äänimaailmaan ja on hävinnyt lähes kokonaan käytöstä. Karjankutsumahuudot ovat osa suomalaista kansanperinnettä. Musiikintaitajia arvostettiin. Noina uskomusten aikoina arveltiin, että kutsujat ovat saaneet taitonsa haltijoilta ja tonuilta. (Karjan kutsumahuudot 2010; Ala-Könni 1969, 89-90.)

Karjankutsumahuuto on muinainen äänenkäytön tekniikka ajalta ennen kuin laitumet aidattiin. Karjaan kohdistuvaan huhuiluun liittyy aina omaperäisellä tekniikalla esitetyjä tehosteita (Ala-Könni 1969, 90). Tulkinnalla kutsuttiin lehmää, joka riensi kaukaa läpi lepikoiden tutun äänen kuullessaan karjatanhualle lypsettäväksi. Sauli-isäni muistaa vielä lapsuudestaan hyviä kutsujia nimeltä: Lapinselän emännät lida ja Josefiina Manninen (iso-mummoni, Emil vaarini äiti), Koskelan Alma Hyvönen os. Manninen (Emil vaarini sisko) sekä Talkooahon lida ja Martti Vesterinen. Talkooahon Martilla oli matala ja kantava ääni. Kaikki olivat syntyneet 1800-luvun puolella. Vielä isäni lapsuudessa 1930-luvulla soi Pirttimäen- Sirkkamäen metsät karjankutsua, joka kantoi pitkienkin matkojen päästä pikkupojan korviin, --- muisto entisajan kylien äänimaailmasta.

Karjankutsuntahuuto eli kyylaus on osa suomalaista kansanmusiikkia (Puurtinen 2010). Lehmiä on kutsuttu metsälaitumilta, ahoilta lypsylle kyylaamalla. Kyylausta ovat analysoineet musiikin ammattilaiset: ”Dynamiikaltaan karjankutsunta on voimakasta, sävyltään taas metallista ja terävää ” (Puurtinen 2010). Aija Puurtinen vertaa sitä taiteellisessa tohtorinväitöskirjassaan korkeaan belttaukseen, vaikka ilmaisu on täysin erilaisesta tyyllisestä musiikkilajista. ”Tavallisimmin belttaus merkitsee vain yhtä efektiä, joka tarkoittaa voimakasta, huutomaista ääntä” (Eerola 2008, 11). ”BELTTAUS -laula kovaa korkealta ja suurella tunteella” (Virtala 2019).

Olen oppinut karjankutsun omalta mummoltani Elsa Marialta. Kutsuimme karjaa savolaisella karjankutsumahuudolla kotitilallani Sulkulassa. Olen kutsunut karjaa pikku-työstä lähtien. Perimätietona on minulle siirtynyt paljon tietoa karjaperinteestä. Olen esittänyt sitä laulutaiteena juhlissa ja huomannut kuinka se kiehtoo kuulijoita. Hyvin monella on aiheesta lapsuuden muisto!

2 Opinnäytetyön tavoitteet ja tutkimus-/kehittämistehtävät

2.1 Opinnäytetyön tavoitteet

Pyrin opinnäytetyössäni tallentamaan ja elvyttämään karjaperinnettä. Halusin tuoda esille kulttuuripohjan, josta kyylausta nousee. Tavoitteena oli osoittaa, miten taitavia, osaavia, musikaalisia paimenet, piijat ja emännät ovat olleet ja miten musiikki on ollut osa arkea työssä ja karjanhoidossa. Vaikka lehmillä on korvamerkkit ja navetoissa robotit, silti sieltä löytyy sama viisas eläin, joka tunnistaa kutsujansa äänen. Edelleen ne luottavaisena lähtevät seuraamaan kutsujaansa tänäkin päivänä.

Tavoitteena oli tallentaa savolaista karjankutsuntaa eli kyylausta digitaaliseen muotoon esteettisesti ottaen huomioon koko kokonaisuuden ja pyrkien hienoon taiteelliseen vaikutelmaan kaikkia yksityiskohtia myöten. Kyylausta tallennetaan erilaisissa paikoissa, tilanteissa ja tunnelmassa karjan kanssa ja ilman karjaa. Lehmilaulut elävöittävät kokonaisuutta. Tarkoitus oli luoda elävä videosarja, joka edustaa suomalaista karjankutsuntaa ja perinnettä kutsua karja luokse. Niiden avulla voin luoda esityskokonaisuuksia erilaisia tilaisuuksia varten. Videosarjasta muodostui portfolio, jolla myös tekijä pystyy lisäämään näkyvyyttään ja edistämään verkostoitumistaan.

Kulttuuri on paras tapa vaikuttaa yleiseen ajatteluun. Kuvan ja äänen voi valjastaa puhumaan paljon. Olen tehnyt työtä lehmien parissa lapsuudesta lähtien, tunnen niiden sielunelämän. Halusin vangita tuon oppimani tunteeksi valkokankaalla ja sanoiksi paperilla. On tärkeää tuntea ja tallentaa karjaperinnettä seuraaville sukupolville. Sitä vasten voi peilata maatalouden identiteettiä. Voimme olla siitä ylpeitä. Osaaminen on siirtynyt sukupolvelta toiselle jo vuosisatoja. Emme tiedosta kuinka rikas, hieno,

upea ja ainutlaatuinen kulttuuri kätkeytyy lypsyportille lehmisavujen aikaan, kun maitotonkat kolisivat maitokärryssä, kun maitolaiturilla odotettiin maitoauton tuloa, kun aholta kuului iloinen karjan kellojen kalina, kun sain vielä sulkea portin ja ripsua mummon lehmää lypsyn aikaan. Edustan Ruokoharjun maitotilan emäntää, joka kyllä karjansa kokoon laitumelta, aholta, niityltä ja pellolta. Kyylata voi erilaisissa juhlissa, esimerkiksi häissä, syntymäpäivillä ja puhumattakaan itse kulttuuritapahtumista. Kutsua voi sen mukaan mikä karja kulloinkin on kysymyksessä. Taiteen avulla voidaan siirtää perimätietoa sukupolvelta toiselle esimerkiksi opetustilanteessa. Näiden avulla voi peilata maatalouden kehitystä tähän päivään. Heillä, joilla on kosketuspohjaa itse aiheeseen, tämä on aikamatkaa lapsuuden muistoihin. Nuoremmat kokevat elämyksiä. Jälkipolville jää tieto maatalouden elävästä perinteestä. Kulttuurilla voi havainnollistaa tärkeitä maatalouden visioita myös tulevaisuudessa ja saada kuulijat heräämään ja kuuntelemaan, mitä on sanottavana.

2.2 Tutkimusmenetelmä, aineiston hankinta ja käsittely

Mikä työmuodoksi?

Tutkimukseni työmuodon määrittelyssä käytin pohjana Jyväskylän yliopiston TAIKUn (taiteiden ja kulttuurin tutkimuksen laitos) suunnittelija Terhi Skaniakosin raporttia, jossa todetaan: ”Oppimisen määrittäminen tutkimusprosessina avaa näköalan, johon monimuoto-gradu tai oikeammin graduksi kasvava portfolio sopii hyvin - vai sopiiko? Miksi?” Opinnäytteeni sisältää oman työni tutkimusta. Portfoliossa pohditaan omaa osaamista ja teoreettisesti jäsenellään omaa luovaa toimintaa. Portfoliotyö tarkoittaa oppimistapahtuman aikana toteutuvaa tuottamis-, arviointi-, valikointi- ja julkistamisprosessia (Tenhula 2003.) Halusin, että työmuoto antaa tilaa luovuudelle ja innovatiivisuudelle. Pyrkimykseni oli kasvaa esittäjänä.

Työmuodoksi päädyin valitsemaan monimuoto-opinnäytetyön tausta-ajatuksena portfolio eli ansiokansio. Halusin perehtyä kyylaukseen sekä teoriassa että käytännön toteuttamisen näkökulmasta. Hyvä portfolio ilmentää kokemuksen ja osaamisen lisäksi eri kokonaisuuksia. Portfolio voi sisältää erilaista mediaa, kuvaa, tekstiä, vide-

oita, animaatioita jne. Se on aina tekijänsä näköinen. Portfoliosta tulee välittyä ammattimainen ote ja sen tulee sisältää tekijän parhaimmat tuotokset. Siinä pyritään oman parhaan taidon esittämiseen. Halusin myös rakentaa itselleni tietoista ammatti-identiteettiä karjankutsujana ja esittävänä taiteilijana. Portfolioon toteutetut videot ovat tyyliteltyjä esityksiä karjaperinteeseen nojaten. Osa-alueena savolainen karjankutsunta, joka juontaa juurensa omaan historiaan, lapsuuteen ja oman paikkakunnan maalaisperinteeseen. Lapsuudessa mummolta oppimani savolainen karjankutsumahuuto eli kyylaus tallennettiin videonauhoituksiin, jotka editoitiin ja miksattiin musiikkikampuksen äänipajassa. Samaan kokonaisuuteen kuvattiin kansanlaulu Lehmäseni valkea, joka on Itä-Karjalainen karjankutsumalaulu. Laulu on valikoitunut ohjelmistooni tarpeesta esittää ohjelmaa Kukka-lehmäni 150-tonnari juhlissa. Laulelma Paimenpoika ilmentää tuon ajan henkeä ja kulttuurimaisemaa. Laulun säveltäjällä ja sanoittajalla on vahva side Keski-Suomeen. Siinä kutsutaan Herttaa ja Helunaa.

Työssä yhdistettiin tekijän kykyä esiintyä, käyttää kaikkia lahjojaan ja taiteellista silmää. Tekijä on toiminut monta vuotta Taiteen Tyttärissä, Niilo Kallion opetuksessa. Hänellä on kansalaisopiston yksinlauluopintoja Minja Niirasen johdolla ja laulututkinto. Lisäksi hyödynnettiin vaatetusteknisen opinnot Raili Pyrstöjärven suojissa ja suoritettua pukuompelijantutkintoa. Innokas, monipuolinen tanssiharrastus ja koko kehon hallinta tukivat halutun vaikutelman syntymistä. Tunnistan osaamiseni ja olen käyttänyt kaikkia lahjojani ammatillisen kuvani hyväksi.

Työstä muodostui taiteellinen videokokonaisuus, joka toteutettiin Jamkin kuvaajan Jani Pyykkösen kanssa. Työssä hyödynnettiin olemassa olevia teknisiä apuvälineitä visuaalisointiin ja äänentoistoon. Käytössämme oli DJI Phantom 4 drone ilmakehävälä varten, Canonin 700d järjestelmäkamera normaalia videokuvaa varten, optiikkana sovitettiin Sigman 18-250mm objektiivia. Käytettiin objektiivia, koska haluttiin saada laajaa kuvaa. Se varmisti myös lähikuvan saamisen. Canonin 700Dn kanssa käytettiin DJI Ronin M kamera vakaajaa. Ronin M mahdollisti kulkemisen kameran kanssa ilman kuvan heilumista ja tärinää. Osissa kuvauksia käytettiin Panasonic AG-AC160 videokameraa, jossa on Sennheiserin langaton mikrofoni äänen nauhoitusta varten. Tällä kalustolla filmattiin. Aineisto editoitiin kuvausten jälkeen. Tapani Lehtonen tuli mukaan

tiimiin ja musiikkikampuksen äänipajassa nauhoitettiin kutsut ja laulut uudelleen, jonka jälkeen ne miksattiin videoihin sopiviksi.

2.3 Tutkimuksen rajaus

Karjankutsumahuudoista rajattiin pois hevoseen, lampaaseen, vuoheen, sikaan, kanaan ja poroon kohdistuvat huhuilut. Muiden paikkakuntien kuin Savon kutsumahuutojen sisäistäminen ja hallitseminen vaatisi sinnikkään harjoittelun. Sillä kyylaus vaatii koko kehon rytmiä. Minun kehoni on savolaisessa rytmissä ja sananparressa. Eri paikkakuntien karjankutsujen opetteleminen esiintymiskuntoon veisi aikaa. Osaan efektin sieltä täältä, mutta saada se ulos oikeassa rytmissä ja kokonaisuutena olisi pitkän harjoittelun tulos. Aivan kuin uuden musiikkityylin opetteleminen. Esittelen eri paikkakuntien kyylaukset tekstissä nuotinnettuina.

Savolaista kyylausta ei ole vielä nuotinnettu. Ainakaan en löytänyt esimerkkejä mistään tutustumistani lähteistä. Tässä työssä se on ensi kertaa esillä sukuni perintöversiona. Se nuotinnettiin Pienmäessä kyylatun videon nauhalta. Nyt pyrittiin nuotintamaan lähelle tulkintaa ja ilmaisua. Juuri sellaisena kuin se kuulostaa.

Lehmilauluista valikoituivat minulle sopivimmat kappaleet ja karjankutsun aikakauden sopivat Lehmäseni valkea ja Paimenpoika. Hyvin tärkeää oli löytää kappaleen luonne ja oma tulkinta. Sen kypsymiseen menee oma aikansa. Taiteellinen ilmaisu rajaa itsessään kokonaisuuden. Keskityin näiden videoiden toteuttamiseen, luonteesseen, ilmaisuun ja kertomiseen.

3 Tietoperusta

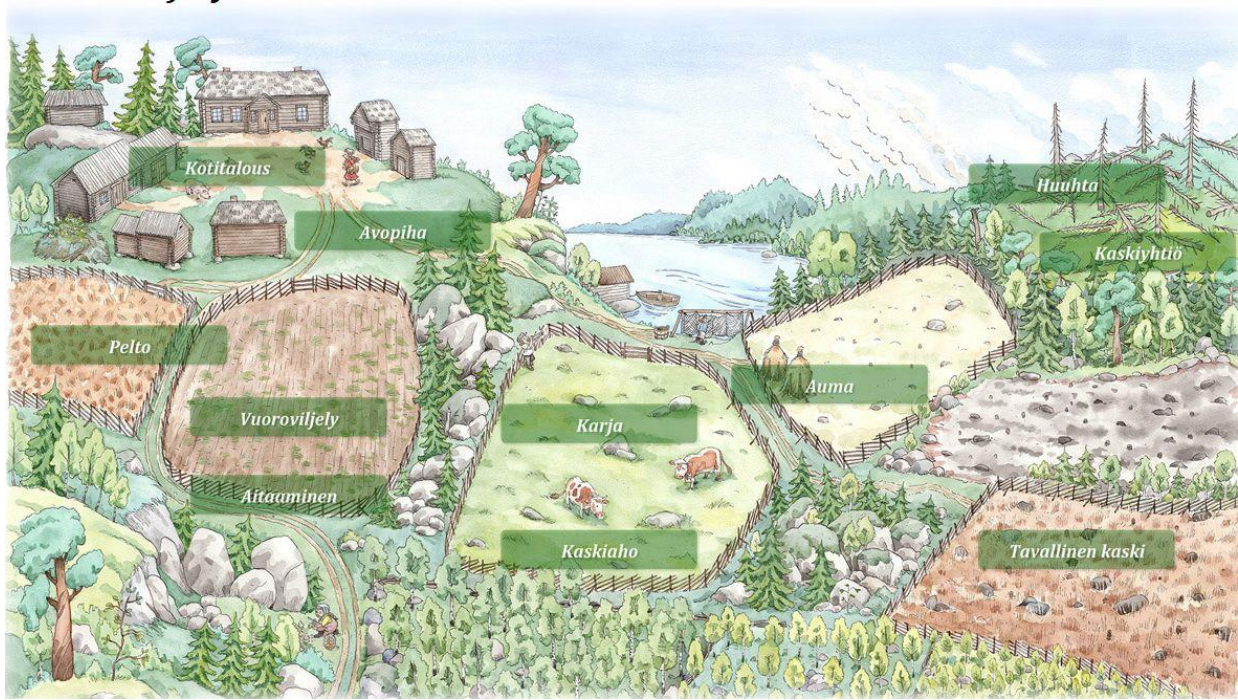
Karjatalous oli maanviljelyksen kylkiäinen 1800-luvun puoliväliin asti (Laitinen & Vilkkuna 2004, 190). Karja tuotti lantaa pelloille. Jokapäiväinen leipä viljeltiin pelloilla ja arvioitiin, että yksi nauta tuotti lannan 1/2-2/3 tynnyrin kylvöalalle (0,25-0,33 ha). Tieto on Turussa pidetystä maanviljelyskokouksesta vuodelta 1847. Siirryttiin kolmi-vuoroviljelyyn. Ennen kylvettiin vain syysviljoja, vehnää tai ruista. Loppu oli kesantoa. Nyt otettiin mukaan kevätilja ohra. Maanviljelys tehostui, kun kesantoa oli vähemmän. Halla vei viljan ja paha kato romahdutti Suomen maatalouden 1868. Karjatalous

lähti nousuun, sillä se ei ollut niin altis tuhoille. Tehostettiin rehuntuotantoa, parannettiin karjanhoitoa, -jalostusta ja -ruokintaa. Muutos tapahtui hitaasti, mutta uusi aika koitti 1890-luvulla. (Laitinen & Viikuna 2004, 191, 192.) Karjanhoito keskittyi Keski- ja Pohjois-Pohjanmaalle, Pohjois-Savoon ja -Karjalaan (Talve 1979, 65, 66).

Entisaikaan lehmät laidunsivat vapaina metsissä. Niityistä oli pulaa ja niiltä kerättiin heinät talveksi. Pellot ja niityt aidattiin, etteivät elikot päässeet niitä tallaamaan. Maisema oli avara, kun lehmät söivät lehdet ja vesakot kylien ja talojen ympäriltä. Laidunnus ja kerppujen teko (lehdestäminen) loi lehtoniittyjä ja hakamaita. Niillä aluskasvillisuus oli rehevää, mutta lehtipuita kasvoi niukasti. Metsälaki tuli voimaan 1886. Siinä pyrittiin ehkäisemään metsien hävittämistä. Lakia täydennettiin 1917. Paimentamisesta metsälaitumilla kerrotaan vielä 1930-1950-luvuilla. Lähes puolet tilojen metsäalasta oli laitumia vielä 1930-luvulla. Metsälaidunnus loppui kieltoon 1950-luvun lopulla. Metsänomistuksesta tuli ammatti ja metsäammattilaiset ja -yhtiöt rajoittivat ja lopulta kielsivät laidunnuksen metsissä. (Kaarlekaski 2012, 207-208).

Itä-Suomalaisen kulttuurialueen erityispiirteet

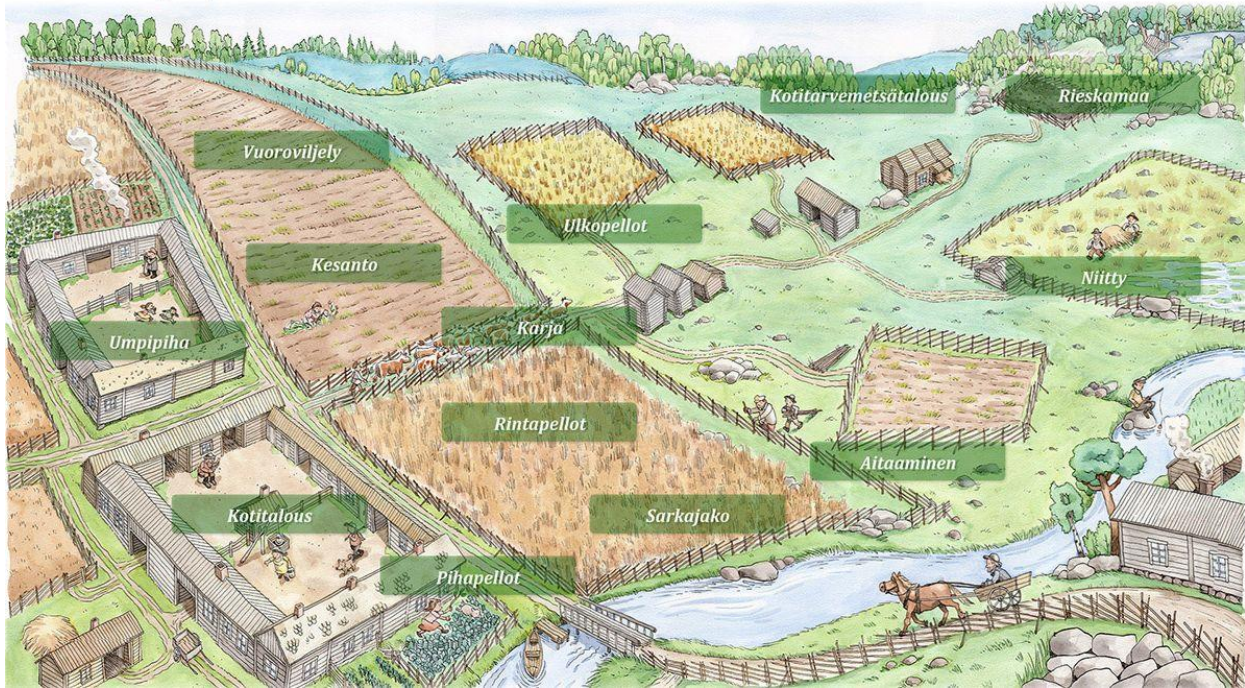
Itäisellä kulttuurialueella kaskettiin. Rakennukset rakennettiin mäkien rinteille hajalleen lähelle peltoja maaston mukaisesti ja käytännöllisesti (ks. kuvio 1). Avopihan pihapiiriin kuului paljon rakennuksia. Perheet olivat isoja ja usein veljesten perheet asuivat samassa talossa. Nukkuma-aittoja oli kaikille perheen jäsenille kesäksi. Kaskeaminen vaati paljon työvoimaa. Karjan kulkua ja oleskelua ohjasivat aidat. Karjapiha oli naisten tannerta. Pellot olivat omissa aitauksissaan. Aitaamisvelvollisuus oli asetettu lailla. Kaskimaat olivat pieniä, mutta ravinteikkaita ja kasvoivat hyvin. Kylvettiin harvaan, mutta päästiin lähelle Länsi-Suomen hehtaarisatoja. Pellot kynnettiin hevosvetoisella hankoauralla. Kaskialueilla karjaa oli vähemmän. Maa oli kivikkoista ja talven rehuja oli vaikea saada tehtyä. Viljasadon jälkeen kasket jäivät heinää kasvaviksi ahoiksi. Ne olivat hyviä laidunmaita. Petoja oli paljon ja paimenen tärkein tehtävä oli karkottaa pedot pois karjan kimpusta. (Kaskiviljelyalue.)

Kuvio 1. Kaskiviljelyalue (Lähde: Kaskiviljelyalue)

Läntisen kulttuurialueen erityispiirteet

Läntisellä kulttuurialueella viljeltiin vuoroviljelyä. Rakennukset ja aidat rajasivat pihamaata muodostaen umpipihan kylätontille lähelle toisiaan (ks. kuvio 2). Rakennettiin erilleen asuntopiha ja karjapiha. Talon väen muodosti isännän perhe, naimattomat sisarukset ja syytinkiläiset vanha isäntä ja emäntä. Palkollisina oli piikoja ja renkejä. Käytössä oli kehäaura. Karjaa oli enemmän, kun viljely vaati voimakasta lannoitusta. Pihapelloissa viljeltiin yleisimmin kaalia, lanttua ja pellavaa. Rintapellot olivat varsinaiset viljelypellot. Ruis oli tärkein viljalaji ja toisena ohra. Pelto lepäsi kesänolla ja sitä käännettiin, näin tuhottiin rikkakasvit. Viljeltiin myös hernettä, papua, juurikasveja ja hampua. Ulkopellot olivat metsään raivattuja toissijaisia peltoja ja niillä kasvoi kauraa karjan rehuksi. Kaskea poltettiin myös lännessä. Pellot ja karjankulkupolut pihapiirissä aidattiin samoin kuin itäisellä kulttuurialueella. Idästä alkoi levitä kolmivuoroviljely 1700-luvun lopulla.

Kuvio 2. Peltoviljelyalue (Lähde: Peltoviljelyalue)

Lehmä, hevonen, lammas, vuohi, sika ja kana olivat yleisimmät karjasuojien asukkaat (Talve 1979, 65). Vuosirytmien kylmimmän ajan elikot viettivät sisällä säiltä suojassa. Kevään lämmettyä ne päästettiin ulos laitumelle. Eri puolella Suomea eri aikaan.

”Jyrki kun jyrähti niin kello kalahti”, entisaikainen sanonta karjan uloslaskusta (Ranta 2015, 85). Kellot laitettiin lehmille kaulaan ja laskettiin Erkinä tai Urpona viimeistään metsälaitumille (Ranta 2015, 85). Yrjön päivän uloslasku oli Itä Suomessa perinteistä. Ortodoksisen kirkon vaikutus ulottui karjanhoitoon. Pyhä Yrjänä oli karjanhoidon suojelija. Karjaa laidunnettiin Mikkelinpäivään saakka. (Vuorela 1998, 201) Karjan uloslaskuun liittyi paljon uskomuksia ja taikoja. Elsa-mummonikin laittoi tervaa sipaisun lehmän turpaan ja toiseen etusorkkaan jo navetassa ennen ulos päästöä. Se toi karjaonnea ja piti karjan terveenä. Kyyt eivät päässeet puremaan karjaa. Sitä kesti niin kauan, kuin vanha kivinavetta oli pystyssä synnyin kodissani Sulkulassa, Konneveden Sirkkamäessä vuoteen 1968. Hän oli oppinut sen omalta äidiltään.

Saaret olivat hyviä laidunmaita. Lampaat ja vuohet vietiin veneellä. Ne olivat huonoja uimaan. Joutilaat varsahevokset uitettiin saariin. Isä kertoi, kuinka Vihtaniemen hevosta uitettiin Keulatniemestä Katsomasaarille Konneveden Lummukan kylällä. Muualla kevättöiden jälkeen ne päästettiin vapaana metsiin. Lehmät päästettiin myös

metsiin laidunkaudeksi. Alkukesästä ne pidettiin lähempänä pihapiiriä. Keskemällä kesää ne olivat ”väljän metällä”, muistan sanonnan lapsuudesta. Usein paimen var-tioi lehmälaumaa. Siat ja kanat viettivät kesän pihapiirissä. (Vuorela 1998, 206)

Keskiajalla eli kyläpaimenjärjestelmä. Kylä palkkasi yhdessä paimenen, joka vei koko kylän lehmälauman aamulla laitumelle ja toi iltalypsylle takaisin. Hänen tehtäviinsä kuului myös herättää naisväki paimentorven viestillä aamulypsylle. Perinne hävisi 1700-luvulla, mutta säilyi esimerkiksi Inkerissä 1900-luvun alkupuolelle saakka. (Repo) Pohjois- ja Itä-Suomessa oli karjamaja-alueita. Karja vietiin kauas luonnonnii-tylle. Hoitajalle rakennettiin maja ja karjalle suoja. Paimen saattoi olla apuna. Siellä hoidettiin karja koko kesän, jalostettiin maito kirnuvoiksi ja -piimäksi. Keski-Pohjan-maa ja Tornionjokilaakso olivat keskeisiä alueita. Se säilyi jokilaaksossa aina 1950-lu-vulle saakka. Niin hyödynnettiin kaukaisimmatkin maa-alueet. (Ranta 2015,86-87) Isojako hävitti ryhmäkyläasutuksen. Tilojen rakennukset siirrettiin isojaossa saaduille maa-alueille (Historiallinen maatalous). Sen jälkeen jokainen talo huolehti omasta karjastaan itse (Ranta 2015, 85).

Kaskiviljely väistyi 1800-luvun lopulla. Metsät nousivat arvoon. Uudet työtavat ja -vä-lineet levisivät pappiloiden esimerkillä. Talonpojat oppivat kasvattamaan heinää. Hei-näntekoon alettiin Jaakon päivän aikaan (ks. kuvio 3). Vanhoilla isännillä oli ihmettä ja torumisen aihetta, kun peltoon kylvettiin timoteitä eikä ruista. Näin oli käynyt myös vaarilleni Emilille, kun vanha Taavetti jyrähti ja nuhteli häntä heinän kylvöstä halmeeseen. Tuo tieto kulki perimätietona minullekin, joten jännite ja mielipaha kan-toi useamman sukupolven taakse. Lehmien parantunut ruokinta lisäsi maitotuotosta. Ne lypsivät myös talvella (Voutilainen & Fredrikson 2000, 50).

Kuvio 3. Saarijärven Lumperoisten rannan heinäväki töissä 1912. Yhden hevosen vetämä niitto- ja haravakone. Viikatteet ja haravat tarvittiin ojanvarsien niitossa. (Kuva: tuntematon / Keski-Suomen museo)

Karja tottui metsään ja osasi tulla kotiin kutsuttaessa. Kesällä lehmät lypsettiin kaksi kertaa päivässä. Lehmät lypsettiin karjapihalla tai lypsyportilla, johon lypsytarvikkeet tuotiin mukana. Kerättiin metsästä risuja ja tehtiin oikein hyvät tulet. Leveäperäisellä lapiolla otettiin parhaan ruohomättään kohdalta turvelämpäreitä. Ne laitettiin tulen päälle vihreä puoli alaspäin. Savu lähti leijaillemaan sakeana. Minä voin vieläkin tuntea lehmisavujen tuoksun (ks. kuvio 4). Lapsena tein lehmisavut veljen ja isän kanssa yhdessä. Sillä karkotettiin hyönteisiä lypsypaikalta. Sitten tehtiin ripsümet. Vähän saunavastan tapainen, mutta pienempi. Sillä huiskittiin hyönteisiä sivellen lehmän kylkiä rauhallisilla vedoin. Ei ollut tarkoitus pelästyttää lehmää, vaan rauhoittaa lypsyyttä. Näin lehmä ei potkinut, kun hyönteiset eivät päässeet puremaan ja sillä oli turvallinen olo. Sitä hellittiin ja se antoi maitonsa paremmin lypsäjälle. Lypsyn aikana lehmille tarjottiin apetta tai makuheiniä. Siiri-täti kertoi, kuinka hänen mummonsa, siis minun isomummoni Ida keräsi sirpillä makuheiniä joka lypsykerralle pitkin polun ja teiden varsia, ojanpientareita ja -pohjia, sieltä minne viikate ei yltänyt. Pärekkoppa oli mukana. Siinä oli "Jussinpartaa", luonnonheiniä. Padassa ne haudutettiin kiehu-

vassa vedessä ja sitten lisättiin jauhoja ennen syöttöä ämpäristä tai kaukalosta. Minun lypsyorttiaikanani ne olivat jo kokonaan ohra- ja kaurajauhoja sekä lisäravinteet eli kivennäiset. Muistan vielä, kun äidin kanssa aikaisin keväällä kerättiin pärekoppaan heti lumien sulamisen jälkeen terävällä puukolla ohdakkeen alkuja pellon pientareilta ja ojan pohjilta. Ne kuumalla vedellä haudutettiin ja lisättiin jauhoja. Ne olivat lehmien herkkua.

Lehmillä ja hevosilla on Suomessa ollut oma nimi jo muinaisista ajoista saakka. Niitä on hellitelty ja kutsuttu nimeltä. Hoitajan suhde eläimeen oli läheinen. Lehmä on viisas persoona, joka tuntee kutsujansa äänen (Karjan kutsumahuudot, 1969).

Kuvio 4. Lehmisavuilla. Nainen on lypsämässä lehmää. Lapset ja nuori tyttö seuraavat vieressä. Kuvaus aika: 1930-luku. Paikkakunta: Pielisjärvi. Kuvaaja: Tuntematon. (Pielisen museon kokoelmista)

4 Musiikki karjanhoidossa

Tuohitorvi (ks. kuvio 5) oli paimenen merkinanto-, soitto- sekä puolustautumisväline petoja vastaan. Sen ääni karkotti pedot loitommalle. Karja oppi seuraamaan sen ääntä. Harhaan joutuneet osasivat laumaan takaisin, kun kuuluivat tutun signaalin.

Torvella annettiin viestisignaaleita pitkien matkojen päähän vaaralta toiselle, paimenelta toiselle ja kotiväelle. Tarvemusiikki kuului metsän äänimaailmaan. Pukinsarvesta voitiin tehdä monipuolisempi soitin, kun siihen lisättiin reikiä kolme tai viisi. Jouten ollessaan paimen saattoi laulaa ja soittaa aikansa kuluksi. Signaalit voitiin laulaa ja kaiku kiiri yli metsämaan (Vuorela 1975, 203, 668).

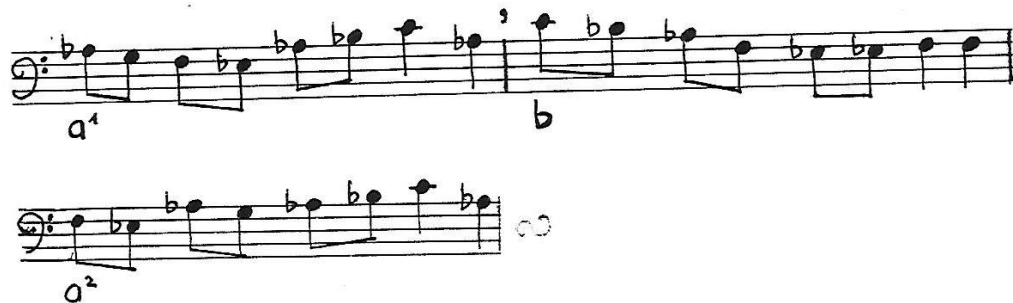

Kuvio 5. Tuohitorvi (kuva: Taina Halmemies)

Laulettiin loitsuja, kun hoidettiin karjaa. Esim. lypsäjä lauloi loitsun lehmän rauhoittamiseksi ja maidon tulon lisäämiseksi, heruttamiseksi. Metsän vaarat uhkasivat karjaa, laulettiin loitsu karjan suojelemiseksi. ”Niinpä kaskenviertäjän niukkasävelisen tuulennostatushuhuilun ja monisanaisen karjalointsun väliin sijoittuu monenlaista šamaania huhuilua, resitointia ja laulua.” (Ala-Könni 1969, 90)

Miepä se laskel lehmieni
 Laskel lehmieni lehoilla
 Hatasarvet hoavikolla
 Hatasarvet hoavikolla
 Muutpa panou paimeni ja
 Miepä panem paimenetta
 Panem pajumapaimenekse
 Tuomen tuojaksi kotihi
 Lepäl lehmien ajojo
 Lepäl lehmien ajojo
 Ei pajusta paimentajoa
 Tuomest ei tuojoa kotihi
 Neitsyt Moarija emoni
 Rakas miti armollini
 Pane poikas paimenekse
 Laita lapses laitumilla
 Tänä Jiesuksen kesänä
 Moarien sulana syyssä
 Lehem puussa liehuessa

Ruohon moassa heiluvvissa
 Aa Pyhä Ilja kormanittsa
 Kuu katsoit katoillisessa
 Nii katsoit katottomassa
 Harjapa havun oksilla
 Varjo soilta sortumasta
 Lätäkköi läkästymästä
 Ohtoseni lintuseni
 Mesikämmen källeröini
 Empä kiellä kulkomasta
 Kiellän kielin koskomasta
 Huulia hutelomasta
 Huulie hutelomasta
 Jospa kuulet karjan kellon
 Tunke turpasi kuloho
 Paina piäsi sammalihi
 Paina piäsi sammalihi
 Paina'am pajusev vanteen
 Ympäri nenän nykerä
 Tänä Jiesuksen kesänä
 Jottei hampahat hajuois
 Eikä leuvat lonkistuisi

Kuvio 6. Loitsu ja sen nuotti. (Pitkänen 1983, 4.)

Pakanallinen arki sekoittuu kristilliseen uskoon (Pitkänen, 1983, 5).

Loitsu on nauhoitettu v. 1952. Sen on esittänyt Anni Tennisova s. 1879 Vuokinsalmella. (SKS, näytenuha nro 8.) (Liitteellä 2 on saatu näytenuha kuunteluun ja kirjallinen käyttöluupa.)

Sävel on runon laulantaa. Ensimmäinen säe muuntuu ja jälkimmäinen on sama.

Taikuus oli osa arkea 1600-1800-luvun maaseudulla. Kaikki naiset osasivat taikoja. Lehmä oli tärkeä perheen ruokkija. Seuraavaksi on loitsu, että lehmä voisi hyvin ja tuottaisi maitoa.

*”Heru, lehmä, heitä maito,
anna voita vierahalle,
pie`pä piimässä perettä,
tuo`pas maitoni Manalta,
tuoreheni Tuonelasta,
piimäni pitäjähältä
utarilla uhkuvilla,
nännillä pakottavilla,
mesitorvi taivosesta,
simatorvi maaemästä.
Heru, lehmä, heitä maito,
pere`piinoa pitävi,
lapset nälkeä näkevi.”*

SKVR V11, 4112. Ilomantsi 1846 (Kaarlekaski 2012, 81)

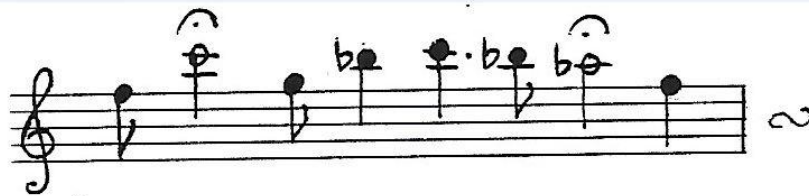
4.1 Karjankutsut

Karjaa kutsuttiin melodisin kutsuhuudoin (Karjan kutsumahuudot, 1969). Lehmät totuivat hoitajaansa ja tunnistivat hänet äänestä. Niitä kutsuttiin pitkien matkojen takaa aamu- ja iltalypsyille. Äänen piti kantaa kauas. Eri puolella Suomea kutsuttiin eri tavoin, mutta tyypillistä oli käyttää erityistä kutsusanaa. Lehmien kutsunta oli tyypillistä Pohjolassa: Suomessa, Ruotsissa ja Norjassa. Kulning-sanaa käytetään Ruotsissa ja Norjassa. Suomessa vastaava sana on kyllaus (Puurtinen 2010, 8.3.1).

Karjankutsut ovat muinaisia singnaaleja. Niillä on primitiivinen alkuperä. Huhuilulla on ollut eettinen ulottuvuus. Kutsuja on halunnut kyllata niin, että kuulija nauttisi kuulemastaan. Ennen kyläkunnilla kaikui lumoava iltasinfonia, kun emännät ja piijat

kilpailivat kyylauksen kantavuudella ja intervallien raikkaudella. ”Merkinantohuu-
doissa musikaalinen ihminen saattoi tuoda ilmoille lyyrisen, kauniin sävelilmaisun,
joka perintönä jäi soimaan kylänväelle (Pokela 1974,118).” Kutsusta on syntynyt oma
musiikin lajinsa. Oma taiteensa, joka on tehnyt minuun suuren vaikutuksen.

Kyylausta, jossa laulettiin melodia vokaalein, nimitettiin huijaukseksi. Se oli yleishu-
huilua. Huijauksen nuotti kuviossa 7. ”Kaikuu kauhiasti”, kertoi Miina Palmu Juvalla
Nisulan talossa palvelusajastaan. ”Mehtän periltä hajin lehmiä piikana ollessa. Kun ne
kuul` huijuun, niin ne tull`, että kellot kalisi.” (Palmu 1963, SKSÄ A677/39).

Kuvio 7. Huijauksen nuotti (Pitkänen 1983, 6)

Karjankutsuissa on käskyjä, kehotuksia, lehmien nimiä ja kutsusanoja. Kutsusanoina
on ollut mm ptruko, ptruku, ptrui, kui, tse ja sipu. Kutsun lopussa on usein vokaaleilla
laulettu alaspäinen melisma. Melismalla tarkoitetaan sävelkulkutekniikkaa, jossa yh-
dellä tavulla lauletaan useampi sävel. Kyylauksen välissä saatettiin lausua loitsua kar-
jan löytämiseksi. Kutsu oli joka talossa omanlaisensa. Karjankutsujan persoonallisuus
väritti kyylausta. Voidaan erottaa myös alueellisia ja paikallisia piirteitä (Karjan kutsu-
mahuudet, 1969). Eroa oli jopa taloittain. Toisaalta karjankutsijat oppivat kutsut toi-
siltaan. Sama tyyli periytyi äidiltä tyttärelle, anopilta miniälle, naapurilta naapurille.
Tapa kutsua karjaa kulki perintönä vuosisadasta toiseen. Sen ajan tyyli oli kutsua
karja luokse. Erot eri suomalaisheimojen välillä tulevat mielestäni esille karjan kut-
suissa. Eteläsuomalaisilla kutsut ovat lyhyitä. Savolaiset ja karjalaiset kyylaavat moni-
ilmeisemmin ja koristeellisemmin. Pohjalaiset ovat löytäneet lyhyet, mutta soinnik-
kaat sävelet.

4.2 Lounais-Suomi, Satakunta ja Häme

Lounais-Suomessa, Satakunnassa ja Hämeessä kutsut ovat lyhyitä ja asiallisia. Lehmiä kutsuttiin nimeltä. Kutsusanaksi on riittänyt tse. (Karjankutsumahuudot 1969.)

Esim. ”Pilkku pian nyt tse, Tse lehmän tse, Tse Pilkun tse” (Pitkänen 1983, 10).

”Tse-le, tse-le, tse-le” ja soinnukkaanpi ”Tse-leehmäin, tse-leehmäin, tsee” (Pekkala 1997, 11).

4.3 Ahvenanmaa

Ahvenanmaalla kyllättiin laulamalla ”kom kuddan kom”, tai ”kom kud”. ”Kulningen” lopussa on ylöspäin sävelkulku; raikas intervalli, hyppy heleyteen. (Karjan kutsumahudot, 1969.)

Kom kuddan kom. Kom kuddan kom...

Kom kudd Kom kudd...

Kuvio 8. Ahvenanmaalainen ”kulningen” nuotti. (Pitkänen 1983, 11)

Kun haluttiin välittää tiedotussignaali toisille karjanhoitajille, kyllatessa heilutettiin kättä suun edessä hitaasti pyörittämällä (Karjan kutsumahuudot 1969).

4.4 Karjala

Karjalainen kyllaus on kolmen eritasoisen sävelen leikkiä (ks. kuvio 9). Niissä toistuu alaspäin kvartti-, kvintti- tai oktaavihyppy. Hyppyjen koko ja suunta saattavat vaihdella. (Karjan kutsumahudot, 1969.)

Keikari see, Lyky see, Korpi see tans pihaan tanstanssee

Ptrui Keikari ptrui Mantelinptrui pihaan ptruijuomaanptrui-tru-uu

Kuvio 9. Karjalainen kyylausnuotti. (Pitkänen 1983, 11.)

Äänite löytyy Tampereen yliopistonarkistossa ja sen on kyylannut Kerttu Eronen Tohmajärveltä.

4.5 Pohjanmaa

Pohjanmaalla kyylaus oli koristeellista. Säveliä käytettiin runsaammin. Kutsumelodia sisälsi eritasoisia säveliä vähintään neljä, jopa yhdeksän. Esimerkin on kyylannut Hilja Moisio Peräseinäjoelta (ks. kuvio 10). Äänite on Tampereen yliopistonarkistossa.

Tule pois lemmuni kotiin tulee ' siu si-u-u-uu ' kui kui ku-u-u-uu

Kuvio 10. Pohjalainen kyylausnuotti esim.1. (Pitkänen 1983, 12)

Lapuan laulukirjasta löytyy karjankutsu, jonka nuotti on kuviossa 11. Sen on kyylannut Maija Ala-Mäkelä s.1877 Lapualta.

Esim.
♩ = 82

Si- pu Pe-ri-ak - kaa, si - puu, si- pu lem-mää, si- puu,
tu- le pois lem-mu-ni, tu- le, tu- le, tu - lee, tu- le pois
Pe-ri-ak- ka, tu- le, tu- le, tu - lee, miss Pe-ri-ak- ka on.

Kuvio 11. Pohjalainen kylaysnuotti esim.2. (Ala-Könni 1979, nro 228)

Kolmas esimerkki on Kannuksesta (ks. kuvio 12). Sen on kylannut Elli Pelto-Aro.

Tu-lu-kaa pois tänne lehmät tu-lu-kaa si-uuu-uuuu

Tu-lu-kaa pois tänne si-uuu-uuuuu

Se lehmät tänne se ku-uuu-uuuu

Tä-lukaa pois tänne ku - uuu -uuu

Tu-lu-kaa pois tänne kotia tu-lu-kaa ku - uuuu - uu

Se tän-ne leh-mät koti-a se-ee ku - uu - uu

Kuvio 12. Pohjalainen kyylausnuotti esim.3. (Pitkänen 1983, 14).

Myös kirjallisuudessa on mainintoja karjankutsumisesta. Aleksis Kiven runokokoelmassa Paimentyttö (1904) on seuraavanlainen runo.

Esittelen Itäisen Suomen eli Savon kyylauksen tutkimustuloksissa.

Paimentyttö

Rientää vasten lounatuulta,

Kohden Ilokeimon ahoa:

Kuni leimaus hän kiittää

Eikä tunne taakkaa helmassaan.

Kuulevi hän kellon kaiun,

Löytävi hän karjan kultaisen

Kultamaalta marjaiselta,

Sananjalkaiselta aholta.

Mikä hetki, ilon hetki

Ilokeimoss' iankaikkinen!

Syleilee hän lehmiänsä

Ilon polttavissa kyyneliss',

Ylös katsoo korkeuteen,

Taivaan laupeutta ylistää.

Kuni aurinkoisen viilu

*Tuolla loistaa honkain lomista,
 Niinpä loistaa lapsen kasvot
 Paimolassa kesäiltana.
 Mihin vertaan Katrin onnen,
 Mihin onniautuutensa tään?
 Enhän tiedä, mihin vertaan
 Riemumielen paimenpiikasen:
 Ehkä naiseen, joka löytää
 Helmet taivaan alla kalleimmat,
 Tahi sankariin, jok astuu
 Ylös korkeuteen, kunniaan.
 Kehno heidän heikumansa
 Ilon rinnall' armaan paimenen. –
 Autuaana astelee hän,
 Huuhelevi äänin helein,
 Astelevi karjoinensa
 Kohden ihanaista kotoa.
 Jalkimillaan omillansa
 Astelee jo pieni Jallikin,
 Totisena toisten kanssa
 Kohden kotoansa taaputtaa.*

Metsässä karja katosi paimenelta. "Huuhelevi äänin helein", jo löytyi karja aholta ja mikä riemu, ilo syntyykään ((Kivi 1904, 32-33.)

5 Kulningen

Ruotsalaisessa kansanperinteessä kyylaus eli kulningen on hieman kepeämpää ja notkeampaa (Puurtinen 2010, 8.3.1) kuin suomalainen. Kulningen nousee hyvin samantaisesta talonpoikaiskulttuurista Ruotsissa kuin meillä Suomessa kyylaus (ks. kuviot 14 & 15 & 16).

Kuvio 13. Pihapiiri Ruotsista, "fäbod in Sweden, where herding girls would take the herds during the spring and summer months to graze and fatten-up for the winter."

(Wright, 3)

Kuvio 14. Tuohitorvi ja pukinsarvesta tehtyjä soittimia. (Wright, 5)

Kuvio 15. Kansallisromanttinen teos Ruotsista. Siinä paimentyttö puhaltaa tuohitorveen. (Ivarsdottir 2014)

”A kula is specifically used to call cows (“ko” in Swedish, “ku” in Norwegian) and is usually sung in longer, melismatic phrases, whereas calls for goats and sheep are usually sung in shorter phrases, sometimes even spoken or interjected with as animal noises such as ba as barking, bleating and bird like sounds.” (Wright, 3)

Kaikkia eläimiä on kutsuttu Pohjolassa. Anna Johnson on Ruotsissa tutkinut karjamaalaitosta ja karjankutsuja. Hän on havainnut, että kutsut ovat sisältäneet runsaasti erilaisia tyylipiirteitä. Juuri musiikillisesti rikkaat, runsaasti ornamenttejä eli koristeita sisältävät karjankutsut ovat Pohjolan vanhinta ja kehittyneintä työmusiikkia (Asplund, Hoppu, Laitinen, Leisiö, Saha & Westerholm 2006, 128).

Esimerkkinä on Karin Edvardssonin karjankutsu Taalainmaalta Ruotsista. Sen on nuottintanut Sven Ahlback 2007 (ks. kuvio 16).

hö ky - an dá kom ä hä - ö hu - y ä hä hu
 Kru - sa kom ä hä - ä hu (host)
 a hu - u hä y - ry hy - y hy-ry hy hy
 y - ty-dy-dy ty - dy-dy ho - o ho
 ky - a kom o ho - a hu Stjär - na kom ä hä - ä
 hu - u - u hu - hu - u - u y - i - y hu - u hu
 hy - y - y - u hu - u hu - y dy dy dy - y - y - y hy - y - y

Kuvio 16. Taalainmaan kulning nuotti Ruotsista. (Wright, 12)

Keski-Euroopassa on kutsuttu karjaa, mutta sitä en löytänyt tallennettuna.

6 Tutkimustulokset

Lehmiä on kutsuttu metsälaitumilta, ahoilta lypsylle kyylaamalla. Olen oppinut karjan kutsun omalta mummoltani Elsa Marialta. Kutsuimme karjaa savolaisella karjankutsu-mahuudolla kotitilallani Sulkulassa. Karjankutsu-mahuuto huudettiin meillä korkealta mäeltä vasten toista kivikkoista mäenrinnettä niin, että kaiku vastasi ja sai äänen re-sonoimaan. Mäen alla, josta kyylasimme karjaa oli luonnon hautavajoama. Molemmin puolin nousivat kivikkoiset mäenrinteet sekä kiviseinämät ja ikihongat kasvoivat rinteillä. Alhaalla laaksossa virtasi puro lammelta toiselle: Ahvenlammelta Ruuhilampiin, Uumolle, Maaslampiin, Nuottaseen, Lummukkaan ja sieltä Konneveteen. Kun kyylasimme niin kaiku lähti soimaan laaksossa. Kaiku kiiri rinteeltä toiselle ja vaimentui kaukaisuuteen. Minä kyylasin kimakalla lapsen äänellä, mummo alemmaa, huhuilut kaikuivat rinta rinnan ja laakso soi komeasti. Oli juhlallista huhuilla lehmiä ja kuunnella kaikua. Kuulaana kesäamuna, kun lehtikään ei värähdä, kutsut karjaa, korkealla mäen harjalla ja kaiku kiirii ympäri koko luomakunnan. Lehmät vastaavat aholta ja alkaa kuulua iloinen karjan kellojen kalina, kun lehmät riensivät sinua kohti. Vieläkin rakastan sitä, kun lehmät laumana juoksevat minua kohti.

Aloitin lauluopinnot Hankasalmen kansalaisopistossa syksyllä 2011 Minja Niirasen (ks. kuvio 17) opastuksella. Ensimmäinen päämäärä oli laulaa vanhimman Hanna tyttärentäni häissä Helga Hynnisen Tyttären-valssi. Esiintyminen meni hyvin muusikko tyttärentäni Kaisan säestyksellä. Seuraava tavoitteeni oli valmistautuminen karjapolkuni suurimpaan juhlaan. Kukka-lehmäni oli tuottanut jo yli 100000 kiloa maitoa ja lähesyttiin huimaa vauhtia 150000 kiloa. Oli selvää, että on suuren juhlan aika. Mietin mitä esittäisin? Mummon kyylausta nousi esiin laulutunnilla. Olin kyylannut lehmiäni koko ajan, mutta kaikessa voi kehittyä. Parempi hengitystekniikka auttaa rennompaan ja soivempaan äänenkäyttöön. Tätä sovelsimme kyylauksen harjoitteluun eri harjoitteiden ja harjoituslaulujen avulla. Laulettiin yläsavelharjoituksia ja joikuja. Haltijajoiku (Håldi) on minun lempi harjoite.

Kuvio 17. Laulutunnilla Minja Niirasen ohjauksessa. (Kuva: Minja Niiranen)

Kukan juhlissa huhtikuussa 2013 vein kaikki aikamatkalle lapsuuteeni 1960-luvulle, kun mummon kanssa lähdettiin kyylaamaan karjaa lypsyportille lypsylle. Kerroin koko tuon ajan lypsyprosessin. Kuinka minusta kasvoi peräkylän maitolaiturin tyttö Sirkkamäen ja Pirttimäen rajamailta. Suomen musiikin historia, kansanmusiikki osiossa kerrotaan, kuinka: ”Ainakin Savossa karjankutsumahuutoja on kuultu aina 1960-luvulle saakka” (Asplund, Hoppu, Laitinen, Leisiö, Saha & Westerholm 2006, 128). Olen saanut kasvaa lapsuuteni juuri tuossa savolaisessa ääni- ja kulttuurimaisemassa. Peräkylällä, jossa kyylausta käytettiin arjen työssä.

”Vielä voi tavata muutamia vanhojen maalaistalojen emäntiä, jotka hallitsevat karjankutsuja.” (Asplund, Hoppu, Laitinen, Leisiö, Saha & Westerholm 2006, 128.) Tunnen vahvasti kuuluvani tähän edellä mainittuun emäntien ryhmään.

Merkittävin esiintymiseni on ollut Anni-tyttäreni karonkassa Helsingin Pitäjänpappilassa 29.11.2013, joka järjestettiin vastaväittelijän ranskalaisen Dr. Yves Chilliardin kunniaksi. Paikalla olivat Helsingin yliopiston maa- ja metsätieteellisen tiedekunnan professorit, jotka ohjasivat tutkimusta, tutkimusta ohjanneet Jokioisten MTT:n henkilökunta sekä lähisuku ja ystäviä. Lauloin Petri Laaksosen Täällä Pohjantähden alla ja

Oskari Merikannon Kulta Anniina. Elämäni suurin laulusuoritus. Pappilan korkea juhlasali oli akustiikaltaan erinomainen ja oli helppo laulaa muusikko tyttäreni Kaisan säestyksellä.

6.1 Karjankutsut Savo

Itäisen Suomen kutsut ovat olleet monisanaisia ja runollisia kutsuja. Ne eivät ole niin melodisia kuin monisanaisesta kyylauksesta voisi päätellä. Ei riitä, että kutsu huudetaan kerran. Kutsua toistetaan ja toistetaan, kunnes karja on saavuttanut määränpään. Kutsujalla on näin ote karjaan ja siitä muistutetaan koko ajan. Se on karjankutsujan ja karjan välistä vuorovaikutusta. Se syntyy ja syvenee arjen työssä. Luottavaisena karja lähtee seuraamaan tuttua karjan kutsujaa ja tuota meidän karjan kutsua. Ennen lehmät pystyivät erottamaan oman kutsujansa kyylauksen.

Savolainen karjankutsumahuuto nuotinnettiin Pienmäen kyylausvideolta. Minja Niirinen puki minun suvulla kulkeneen kutsutavan nuoteiksi (ks. kuvio 18).

Ptrui-ptui-ptui-pru-uu! Tulu-kee pois kot - tiin, tuu - kee, tuu-kee

pa - lal - le, tuu - kee. Ptrui - ptrui - ptrui - pru - uu!

Ptrui kot - tiin, ptrui kot - tiin, ptrui-ptui-ptui-pru-uu!

Tulu-kee pois kot - tiin, tuu - kee, tuu-kee pa - lal - le, tuu - kee.

Ptrui - ptrui - ptrui - pru - uu! Ptrui Per-jak-ka, ptrui Kir - jo.

ptrui Pu-na-kor - va, ptrui Kyy - tär Ptrui-ptui-ptui-pru-uu!

Kuvio 18. Savolainen sukuni karjankutsumahuuto nuotinnus: Minja Niiranen 2019.

Ensimmäisen kerran sukuni savolainen kyylaus on nuoteissa ja tunnen suurta ylpeyttä, kun mummolta perimäni kutsu on saanut arvoisensa paikan ja toivon sen välittyvän lapsenlapsilleni. Se on ollut kantava voima minun elämässäni. Arjen työssä olen käyttänyt sitä aina ja lehmäni ovat minua odottaneet veräjällä, kun olen mennyt niitä laitumelta hakemaan. Kun kutsu kajahtaa, se on juhlallinen hetki!

Kyylaus, savolainen karjankutsumahuuto kuului laulututkinto-ohjelmistooni kansanmusiikkikategoriaan. Esitin sen myös perustason tutkinnossa 1, jonka suoritin Artmusilla 14.6.2018.

6.2 Kuvaukset

6.2.1 Kuvauspaikat

Kuvauspaikat muotoutuivat ajatuksissani heti. Halusin luoda tunnelmallisen, juuri savolaiseen perinnemaisemaan tallennetun kokonaisuuden. Pienmäki on savolaisten uudisasukkaiden asuttamien kaskimaiden keskellä Hankasalmen Niemisjärvellä. Kolmen korkean mäen Kovalanmäen, Rajumäen, Viimamäen väliin jää pieni mäki, johon talo lohkottiin 1754. Pienmäen talomuseon havainnekuvat kuvioissa 19,20 ja 21.

Kuvio 19. Pienmäen piha ja karjapiha. (Keski-Suomen museo).

Kuvio 20. Pienmäen kujaset ja aittarivistö. (Keski-Suomen museo).

Kuvio 21. Pienmäen kujasten perillä riihi, paja ja polku johtaa lähteelle. (Keski-Suomen museo).

Kuvioiden 19, 20 ja 21 pienoismallin (mittakaava 1:200 ja koko 350x125cm) on valmistanut jyväskyläläinen Arkkitehtitoimisto Anna-Maija ja Matti I. Jaatinen vuonna 1996.

Kävimme kesäkuussa läpi kuvauspaikat. Pienmäen talomuseoon olin yhteydessä ja pyysin luvan tutustumiseen. Sovimme, että ilmoitan kuvauspäivät tarkasti myöhemmin. Pienmäessä tutustuimme ympäristöön ja eri rakennusten sijaintiin. Otimme tarkkoja kamerakuvia, että pystyisimme jo ennakkoon miettimään kuvakulmia ja tapoja kuvata. Lähteeltä johtaa polku karjapihaan (ks. kuvio 19, 20, 21). Sen molemmin puolin on vilja-aittoja ja vanha vinttikaivo. Pihan komeat puut ja kujanteet luovat arvokkuutta.

Ruokoharjussa meidän tilalla kuvasimme karjan kanssa. Ensinnäkin suolla keskittyimme karjaan aamu-usvassa ja sen kulkuun Kovalanmäen etelärinnettä karjapihaan. Tutustuimme reittiin ja sen mahdollisuuksiin. Mietimme, että ajoitus oli tärkeä usvakuvauksen onnistumisessa. Usvan nouseminen on mahdollista vain tietynlaisissa olosuhteissa. On tarkasteltava säätilaa ja tehtävä havaintoja paikan päällä yksityiskohtaisesti seuraamalla usvan nousua pitkällä aikavälillä. Eli koko kesän ajan. Toiseksi Eteläkujasia myöden karjamme on kulkenut vuosisatoja laitumille. Se on vielä säilynyt vain karjankulkureittinä. Sen eliömaailma ja kasvillisuus on monimuotoisuuden aarreaitta. Sieltä otettiin toinen reitti kuvaamaan, kuinka karja sitten levittyy laitumelle Kovalanmäen etelärinteelle upeaan mäki- ja järvimaisemaan. Kuvattiin maassa tavallisilla kameroilla ja ilmassa dronella. Kaikki Jamkin kuvateknologia oli käytössä.

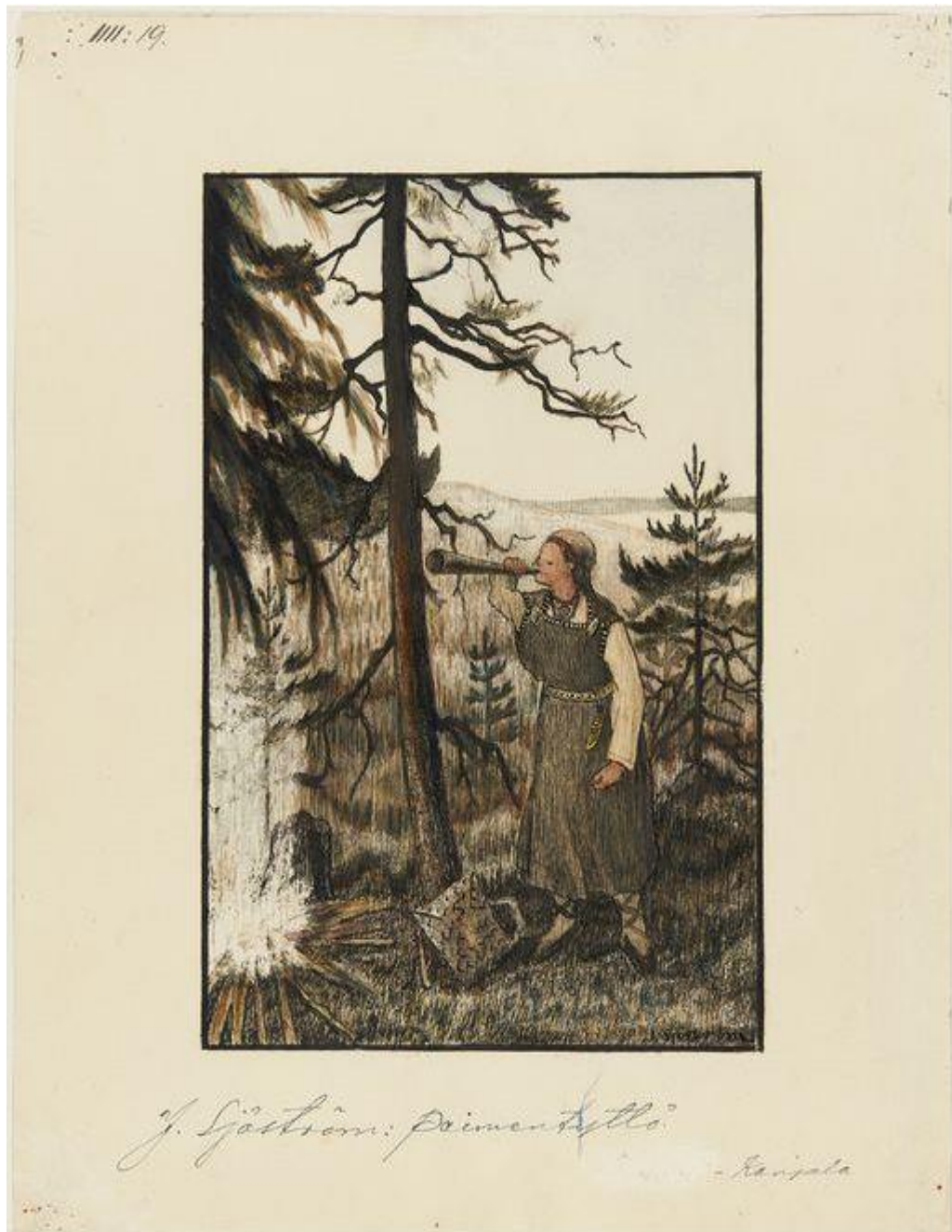
Hyyrysen tila Niemisjärvellä oli yksi kuvauskohteista. Siellä ei enää ole karjaa. Iso peltoaukea laskee Niemisjärveen. Siellä kaiku kiirisi ja soisi veden äärellä. Kävimme kuvaamassa kameralla kuvia. Totesimme, että paikka oli juuri sopiva ja erilainen, upea maisema ja avaruutta; vettä, peltoa, metsää ja pihapiiri. Matti-isännän kanssa tutustuimme kuvauspaikkaan.

Näin olimme tehneet tarkan suunnitelman kuvauksille. Kalenteriin merkitsimme mahdolliset kuvauspäivät: 7.8., 8.8., 13.8., 23.8., 24.8. Ne tarkentuisivat sään mukaan. Tietysti olimme katsoneet kollegojen kuvauksia netistä. Kuinka ruotsalainen ja norjalainen karjankutsunta on kuvattu. Nyt loisimme taiteellisen kokonaisuuden, täysin erilaisen, joka nousee suomalaisesta kyylausperinteestä. Ilmentäen sitä perintöä, jota sisälläni kannan. Aidolla tunteella ja rakkaudella esi-isiäni kohtaan. Emäntiä, jotka ovat olleet tavattoman lahjakkaita musiikillisesti, käsityötaidoiltaan ja taiteellisuudeltaan (ks. kuvio 22).

6.2.2 Kuvausasut

Kuvausasun suunnittelussa tavoittelin 1800-luvulla vesivärietyössä esiintyvän paimentytön vaatetusta (ks. kuvio 22). Vesivärietyön on tehnyt J. Sjöström. Kansallisromanttinen työ, joka kuvastaa identiteettiä, jota olen kuvasarjaani hakenut. Tässä vesivärietyössä on ne elementit; suomalainen luonto, mäki-, vaaramaisema ja järvi, muinaispuku, pukukorut, tuohitorvi, huivi, huntu, tuohikontti, puukko.

”Suomalaisia muinaispukuja voidaan Euroopankin mittapuun mukaan pitää ainutlaatuisina vaateen välittämänä viesteinä vuosituhannen takaa” (Kalevalakoru). Hautalöytöjen pohjalta käsityöalan ammattilaiset ovat pystyneet jäljittelemään rautakauden ajan pukuja. Ne ovat kuuluneet varakkaimpien pukeutumiseen. Kesyttämätöntä kauneutta ovat luoneet Pohjolan emännät hienoilla käsityötaidoillaan. Kangaspuissa syntyivät palttina- tai värimorsingosta toimikassidoksiset villa- ja pellavakankaat pukuihin kasviväreillä värjättyinä. Sininen tuli värimorsingosta. Mm. nokkoset ja kuusenhavut antoivat vihreää väriä, koivunlehdistä ja kanervista saatiin ruskeaa. Erityisesti sinisiä kankaita on löytynyt paljon haudoista. Lampaita on kasvatettu ja kehrätty niiden villa langoiksi. Pellavaa on viljelty pelloilla ja käsin jalostettu kankaiksi. Käytettiin pronssikoristelua esim. yöissä ja viitoissa. Pronssi tuotiin Suomeen ulkomailta ja sillä loihdittiin ainutlaatuisia pronssikoruja ja pronssispiraalikoristeluja (ks. kuvio 26). (Kalevalakoru.)

Kuvio 22. Paimentyttö Karjalasta; muinaispukuinen paimentyttö puhaltaa tuohitorveen metsämaisemassa.

Kirjoitus kuvan alla; J. Sjöström: paimentyttö -Karjala

Signeeraus vasemmalla alhaalla; J. Sjöström

Museovirasto -Musketti; kansantieteen kuvakokoelma

1880-1899, 1800-luvun loppu, vesiväriyö, mitat: 31x25

Olen valmistunut Pieksämäen ammattikoulusta 1980 pukuompelijaksi. Vaatetus-teknisellä opintolinjalla tein lopputyönä Tuuterin kansallispuvun ja kollegani Tuukkalan muinaispuvun. Tuukkalan muinaispukua käytin ensimmäisen kerran Kukka-lehmäni 150-tonnari juhlassa 2013. Pukuun on syntynyt lämmin ja hyvin omakohtainen tunne-side.

Kuvio 23. Pieksämäen ammattikoulun lopputyöt. (Kuva: Taina Halmemies)

Työt olivat tilaustöitä (ks. kuvio 23). Niitä valmistaessa tuli puvun sovitusta tutuksi ja tietää kuinka muinaispukua kannetaan ja miten puvun pitää istua. Uutena osana Tuukkalan pukuun oli lisätty hunttu. Sen kiinnitykseen ei ole ohjeita, joten käytimme Anneli Niemi-Kaija-Mannisen (kampaaja) kanssa luovaa inspiraatiota ja kiinnitimme sen kampaukseen keskiajasta kertovan filmin perusteella (ks. kuvio 24 ja 34). Kyseessä oli näytävä draamasarja Euroopan historiasta ja sarjan nimi oli Vallan ja rakkauden välissä.

Kuvio 24. Hunnun kiinnitys. (Vallan ja rakkauden välissä).

Yksityiskohtia koruista ja niiden ilmeikkyydestä (ks. kuviot 25 & 26) (Varonen 2019).

Kuvio 25. Tuukkalan muinaispuvun korut (Kalevalakoru)

1. Pronssinen ketjulaite (rintakorusto)
2. Puukko ja tuppi
3. Hopeinen paidansolki (valu)
4. Hopeinen hevosenkenkäsolki
5. Hopeoidut päänauhan nastat
6. Pronssiset spiraalit 18mm, 52 kpl

7. Pronssiset spiraalit 12mm, 69 kpl

8. Pronssiset spiraalit 2.5mm, 1350 kpl (Kalevalakoru, viitattu 30.3.2019.)

Kuvio 26. Pronssispiraalikirjontaa esiliinan reunassa. (Varonen 2019)

Karjan kanssa kuvauksissa käytin perinnepukuani (ks. kuvio 28 & 41) ja Hyyrysessä karjankutsuma-asuani (ks. kuvio 28 & 40), joka suunniteltiin vanha emäntä Liisan 85-vuotisjuhliin Ateljee linassa Jyväskylässä. Esikuvana siinä pidettiin Vaahteramäen Eemelin piikatyttö liinan asua. Kävin itse hankkimassa kankaan. Valitsin vaalean yksivärisen hyvin laskeutuvan ja rypistymättömän kankaan. Juhlallisen siitä tekee valkoinen silkkiesiliina, jonka helmassa on museoaitasta pitsi. Muistin, että Helmi Halmemiehen virkkaamaa pitsiä on tuokkosessa. Helmi oli maisteri ja Kovalanmäenkoulun johtaja-opettaja, myös Ruokoharjun tilan emäntä ennen minua. Veljekset pitivät Ruokoharjua yhdessä, joten emäntiäkin oli kaksi. Karjankutsuma-asu on valmistunut 2013 esiintymisasuksi. Pitsi on erityisen tärkeä, sillä se luo voimaa ja tunnetta esitykseen. Erityisesti tuossa hetkessä, kun sain esittää karjankutsuntaa ja kutsuin kaikki Ruokoharjun mahtilehmät nimeltä vanhan emännän syntymäpäiville tuo asu päällä. Siinä hetkessä oli kolme emäntää läsnä. Minä esittämässä, Liisa päiväsankarina ja Helmi

valkoisena pitsinä esiliinan reunassa. Mahtilehmiä Ruokoharjussa on ollut paljon. Karjanjalostusansiomerkin oli saanut vanha isäntä Jaakko 1987 ja minä 2007 (ks. kuvio 27). Karjanjalostusansiomerkki oli rinnassa kuvauksissa. Silloin tuntui, että kaikki lehmani, joita olin kutsunut, olivat mukana ainakin muistoissa. Hankasalmi-huivi vanhemmasta Hankasalmen kansallispuvun versiosta käy väreiltään karjankutsumasuun.

Kuvio 27. Karjanjalostuksesta saamani ansiomerkki 2007. (Kuva: Taina Halmemies)

Kuvio 28. Asut odottamassa naulakossa perinnemekko, karjankutsuma-asu ja Tuukkan muinaispuku. (Kuva: Taina Halmemies)

6.2.3 Kuvauksiin valmistautuminen ja ohjaajaksi kasvaminen

Kun kaikki asut olivat kunnossa, tarvitaan vielä pukija ja kampaaja. Anneli Niemi-Kaija-Manninen loi kampaukset kuvauksiin. Yksin tuosta urakasta ei selviä ja täytyy keskittyä taiteelliseen työhön. Keskittyminen kuvauksiin on pitkäjänteisen työn tulos. Päässä on suunniteltava paljon, että pystyy parhaimpaan esiintymiseen juuri kuvaushetkellä. Täytyy olla levännyt ja rento. Ääni olisi oltava kunnossa, kun kuvaus alkaa. Minulle se on astmaatikkona haasteellista. Kävin harjoittelemassa edellisinä päivinä

kuvauspaikoissa. Miettimässä missä kuvataan mitäkin. Kokeilemassa ääntä, miten metsä vastaa, kun sinne huudetaan. Metsä on tässä instrumentti tai oikeastaan koko maisema ja kuinka se milläkin säällä kaikuu.

Kuvasimme maassa tavallisilla kameroilla ja ilmassa dronella. Kaikki Jamkin kuvaus-tekniologia oli käytössä. Jamkin sininen auto (ks. kuvio 29) oli tuttu näky Niemisjärven hiekkateillä syyskesällä 2018. Kuvauskalusto kulki sillä hienosti ja varmasti perille kohteisiin. Ajoin sen edellä ohjaajana ja se oli todella palkitsevaa. Nautin joka hetkestä!

Kuvio 29. Jamkin auto kuvauspaikalla. (Kuva: Taina Halmemies)

Kävimme kampaajani Anneli Niemi-Kaija-Mannisen kanssa hakemassa vauhtia karaokesta (ks. kuvio 30) kyylästä varten. Teimme yöllä kampauksen valmiiksi. Perinnekukua ei yksin saa päälle. Kenraaliharjoitus oli todella hyvä ja jännitys jäi lavalle. Piti vetää kovaa ja korkealta. Ystäviltä tulee paras kannustus. Uskaltaa tehdä mitä tahtoo.

Kuvio 30. Äänen avausta karaokessa kyylausta varten. (Kuva: Marita Tiihonen)

6.2.4 Ensimmäinen kuvauspäivä 8.8.2018.

Kuvasimme Ruokoharjussa karjan kanssa. Ennen kuutta aamulla olimme jo asentamassa kameroita paikoilleen. Toinen laitettiin lähelle veräjää keskelle kylätietä kuvaamaan karjan lähtöä laitumelta automaattisesti. Toinen ylös mäen päälle, jota Jani koko ajan käytti. Tuossa kuvaushetkessä olin ensimmäisen kerran tavallaan näyttelijänä. Jännitys, hermostuneisuus, rento minä oli poissa. Kuvasimme tuon pätkän mäenlta ylös karjapihalle kyylauksen kanssa. Itsestä tuntui, että tämä on nyt harjoittelua. Saatuamme karjan karjapihaan menimme tarkastelemaan otoksia. Katsoimme läpi kohtia ja valmistauduimme uuteen otokseen. Huomasin heti kuvista, että seisoin

tavallaan väärällä puolella. Nyt osaisin olla todella hetkessä läsnä ja liikkua varmoin ottein juuri sinne, minne pitäisi. Enkä seiso enää kameran edessä selkä kameraan. Tuli tieto, että lehmät oli lypsetty. Jälleen asemiin! Laitettiin drone lentovalmiiksi aidan taakse Eteläpellon yläosaan. Karja tuli nyt Eteläkujasia myöden laitumelle. Katsaimme, missä Jani seisoo ja kuvaa. Siirtyi sitten karjan edessä kuvaten taaksepäin. Hyppäsi langan taakse ja nosti dronen ilmaan. Dronella kuvattiin tuo loppu, kun karja levittäytyi laitumelle. Minä menin asemiin kujasten etuosaan, soitto navettaan: ”Nyt saa tulla!” Hieman perhoseja vatsassa. Odotin hetkeä, kun lehmän turpa näkyy ladon nurkan takaa ja sitten kyylaus kajahti. On varmempi aloittaa kutsu heti, että voidaan sitten valita ja ääni avautuu. Valmistauduin lähtöön, muistin; ei ole kiirettä mihinkään. Varmat rauhalliset otteet. Janilla oli käytössä Panasonicin kamera, joka oli Manfrotton jalustalla. Lisäksi kuvakulma oli mitä mainioin, kuvattiin polven korkeudelta. Kujaset menivät hyvin. Sitten karjan pysäytys! Merkki lauman taakse; seis! Pidättelin lehmälaumaa piiskan kanssa edessä, että drone pääsee lentoon ja ilmassakin kuvaus asemiin. Karja reagoi pörinään. Korvat töröllä ja karkuun lähdössä. Jani antoi merkin ja taas menttiin. Kyylaus kaikui, tuntui upealta olla karjansa edessä ja filmata omaa opinnäytetyötä. Ei ollut liikaa aurinkoa vaan sopivan lämmintä. Lehmätkin huomasivat, että tapahtui jotain erilaista. Heitä pidäteltiin. Se purkautui iloisena levittäytymisenä laitumelle. Hännät pystyyn ja juostiin! Karjan kanssa ei mitään oteta uusiksi. Se on kertarysäyksellä siinä. Oltiin varmoja, että onnistuttiin. Tuntui heti siltä, että luotiin ainutkertaista ja uutta. Intensiivinen hetki, kaikki keskittyneenä, valtava tunnelataus, oma karja takana ja varmoin ottein eteenpäin ja ilo irti joka sekunnista. Kyylaus tuli kovaa, korkealta, aidolla tunteella ja dynaamisella voimalla. Lehmät toimivat loistavasti, varmasti ja luontevasti.

6.2.5 Toinen kuvauspäivä 13.8.2018.

Aamulla varhain Annelin luo Tuukkalan muinaispuku mukana, myös Kalevala korun Halikon käätykorut-korvakorut asukokonaisuuteen. Puku ensin päälle, sitten kamppaus ja huntu kiinnitettiin viimeiseksi. Kahdeltatoista aloitimme Pienmäen talomuseolla kuvaukset Janin kanssa. Talomuseo oli tyhjä, joten saimme keskittyä kaikessa rauhassa kuvauksiin. Otimme kutsun ensin. Metsäpolulla vakaaja (ks. kuvio 31) oli tarpeellinen apuväline. Otettiin useamman kerran alkuosa lähteeltä riihenkulmalle.

Ainakin neljä kertaa. Siitä jatkettiin lähikuvalla, pätkä ensimmäisen vilja-aitan luokse. Taas useampi toisto. Sitten sivusta uusiksi, sitten takaa uusiksi ja edestä uusiksi lop-pupätkä karjapihalle. Välillä sadekuuro yllätti ja seisottiin riihen räystäään alla suo-jassa. Kamerat eivät saa kastua! Karjapihalla kuvasimme laulun Lehmäseni valkea neljä kertaa. Laulu on kokonaisuus ja kuvattiin alusta loppuun yhtenäisenä. Samoin laulu Paimenpoika pirtin edessä yhtenäisenä kolme kertaa. Myös pääportista tulo edestä ja takaa. Drone viimeisenä ilmaan, kaikkiin kolmeen eri tapahtumavideoon otettiin ilmasta kuvaukset yhdellä kertaa. Neuvoteltiin välillä ja drone oli silti ilmassa. Nopeat ohjeet ja taas eteenpäin. Kävelin nuo reitit uudestaan useamman kerran. Tuuli alkoi yltyä ja drone täytyi laskea alas. Tämä oli paikoista haastavin dronen len-nätyksiin, koska oli paljon rakennuksia, jonka vuoksi sai olla tarkkana, ettei törmää mihinkään. Kuvaukset Pienmäessä kestivät neljä tuntia. Oli antoisa ja opettavainen päivä. Paljon saimme aikaan tällä kuvauskerralla. Jälkeen päin huomattiin, että lan-gattomien mikrofonien singnaali ei ollut kantanut tarpeeksi pitkälle ja tästä johtuen ääni pätki joissain kohti videoita. Tämä tarkoitti myös sitä, että äänet tultaisiin äänit-tämään uudestaan.

6.2.6 Kolmas kuvauspäivä 24.8.2018.

Karjankutsuma-asun pukupussi autoon ja Annelin luo. Puku päälle ja uudenlainen kampaus. Oltiin valmiita Hyyrysen isolla kymmenen hehtaarin peltoaukealla iltapäi-vällä kahden aikaan. Aurinko paistoi, mutta tuuli oli voimakas. Vaahtopäinä pauhasi Niemisjärvi. Tiesin, että nyt ei saada haluttua komeaa kaikua. Kaikki ei aina voi mennä kuin ”elokuviissa.” Kuvasimme karjankutsun peltoaukealla eri suunnista use-ampaan kertaan. Mikrofonit olivat päällä, mutta tuuli sotki äänen epäselväksi. Käve-lin kuvauslinjat yhä uudelleen ja otimme myös tilannepätkiä alhaalta, kun helmat hei-luvat. Senkin useammasta kuvakulmasta. Rannassa Jani meni kaislikon sekaan ja otti kuvaa kaislikon takaa kävellen samassa tahdissa minun kanssa eteenpäin. Silloin mei-nasi kamera lentää, kun yllättäen kaislikon seassa oli mätäs. Tilanteesta selvittiin ja kuvaus jatkui. Drone nousi ilmaan kuvaamaan rantamaisemaa ja karjankutsujaa, joka erottui hyvin vaaleassa asussa vihreällä apilanurmella. Tuuli riepotti helmoja ja silkki-esiliina liehui. Ilmakuvaukset onnistuivat tuulesta huolimatta mallikkaasti. Aukealla ei tarvinnut varoitella mitään lentoesteitä. Hyyrysen kaunis pihapiiri ja tumman sininen

Niemisjärvi saatiin tallennettua hyvin. Ainut miinus oli voimakas tuuli ja kaiku menetetttiin. Päivä oli todella rankka, sillä matkaa kertyi kävellessä huomattavan paljon. Kuvaus kesti kolme tuntia. Hieno kuvauspäivä. Matti isännällä hyvä puimapäivä. Hän kommentoi, että karjan kutsu kuului kuivaamollekin, kun hän purki viljakuormaa.

6.2.7 Neljäs kuvauspäivä 4.9.2018.

Suolla korjasin laitumen aitaa useamman päivän ajan ja samalla seurasin usvan nousua illalla ja sen sakeutta aamulla. Toisen säilörehusadon niitosta oli aikaa ja odelma oli noussut hyvin. Lehmien laitumeksi juuri sopivaa ja maukasta. Viiden aikaan aamulla olin suolla tarkkailemassa usvaa, kun edellisenä iltana huomasin, että nyt sumu lammen ympärillä tiivistyy sakeaksi. Naapurin kukko kiekui ja kyylaus kaikui hyvin. Soitin Janille nyt on kuvausaika. Seuraavana aamuna aloittaisimme ani varhain puoli kuusi.

Anneli veti lettejä kiinni tiukasti. Letitettiin sinisten pitkien nauhojen kanssa, että saatiin runsaat rusetit. Ulkonäkö on tärkeä elementti ja luo varmuutta esitykseen. Ripset, kulmat, huuliin kiiltoa ja Kalevala korun Vanamot korviin. Olemme valmiit, parkkeerattiin auto Jussilan pihaan, oli vielä hyvin pimeää. Kannettiin kamerat ja drone alas suolle. Jani asensi dronen valmiiksi. Usva ympäröi meitä. Lehmät olivat kyllä havainneet, että jotain tapahtuu. Menimme lähelle Ruokolammen rantaa takasuolle, kuvasimme tuohitorven ääntä ja kutsuntaa ensin ilman karjaa. Sitten uskaliaasti laitumelle lehmien keskelle kuvaamaan. Tuossa osiossa avustajat olisivat olleet tarpeen. Ruoho oli niin maittavaa, että lehmät eivät malttaneet toimia meidän odottamalla tavalla. Kuvasimme kutsua laitumella ja veräjällä. Drone matkaan ja avasin veräjän. Tuntui mahtavalle tuoda karjaa Kovalanmäen etelärinnettä ylös, drone kuvaa minua 150 metrin korkeudesta ja samalla auringon ensisäteet kipuavat taivaanrantaan. Hetkessä oli taikaa, upeaa satumaista tuntua. Tuntui, että olen kasvanut karjapolullani täyteen mittaani.

Suolla oli paljon kylmempää kuin ylhäällä ja dronen noustessa ilmaan linssi huurtui ja kuva ei ole kovin tarkka. Sinänsä se antaa säväyksen, tunnelma on herkkä. Suolla kuvattiin myös usva maisemaa ja auringon nousua. Haasteellista oli tuo lyhyt aika ikkuna ennen auringon nousua, jossa otokset tehtiin. Nopea toiminta, sillä tuo hetki oli

hyvin lyhyt. Sumu haihtuu auringon noustessa. Onnistuttiin täydellisesti. Tuntui upealta katsoa pienestäkin ruudusta otoksia heti suolla. Seurattiin välillä, miten edistyttiin.

Kuvio 31. Suotiellä Jani kuvaamassa (Kuva: Taina Halmemies)

Kuvauksessa käytettiin Canonin 700d järjestelmä kameraa ja DJI Ronin M kameran vakaajaa (ks. kuvio 31). Käytettiin vakaajaa, ettei kuva tärise ja heilu kuljettaessa kameran kanssa. DJI Phantom 4 Drone on salkussa tiellä ilmakehän kuvauksia varten.

6.2.8 Editointi

Videot editoitiin Adobe Premiere Pro nimisellä editointi ohjelmalla. Ohjelma toimii Windowsin sekä Applen alustoilla. Ohjelmassa luodaan projekti aiheelle, jota halutaan editoida. Projektiin tuotiin tarvittava materiaali. Yleisimmin materiaalia ovat videot, äänitiedostot, kuvat sekä muu grafiikka. Tämän jälkeen ohjelmaan luotiin uusi sequence eli aikajana, johon alettiin kasata materiaalista valmista videota.

Esimerkiksi museon kyylausvideon kohdasta, jossa kävelin pellon lähelle, oli useampi pitkä otos kutsusta. Jani katsoi ne läpi ja valitsin sen, joka hänen mielestään oli onnistunut parhaimmin minulta sekä kuvausteknisesti. Hän merkitsi ylös toisista videosta kohtia, jotka olisivat käyttökelpoisia. Tämän jälkeen alettiin sovittamaan videoon lähikuvia sekä dronella kuvattua ilmakuvaa. Niiden valikoinnissa kiinnitettiin huomiota, että ilmeet ja asennot olisivat melko vastaavia pitkän videon kanssa. Tämän jälkeen alettiin katsoa videota alusta loppuun ja viilailemaan leikkauskohtia. Tarve muutoksiin voisi johtua siitä, että kuva vaihtuisi tai hyppäisi oudosti silmille. Sitten versiot tulivat minulle kommentointia varten. Katselin niitä yhä uudestaan ja uudestaan, loin itselleni näkemyksen, mitä tahdoin. Sitten editoitiin yhdessä 19.11. ja 28.11. Oli mielenkiintoista oppia tekniikkaa, kuinka valmis kuvaus syntyy. Suurella näytöllä työ pääsi oikeuksiinsa ja laajaa kuvaa oli helpompi työstää. Maatalousalan ammattilaisena kuvaa katsoo myös muulta kuin pelkästään taiteelliselta puolelta. Tunne, herkkyys ja aito ote näkyy lehmienkin liikkumisessa ja katseissa. Luottamus kutsujaan. Yksityiskohtien hiominen, miten alkaa, miten jatkuu, koska lopputeksti lähtee nousemaan. Loppuun aina rauhaa ja hetki hienoa maisemaa. Pääkampuksella Janin työhuoneessa tehtiin ensi kerran taiteellista editointia.

6.2.9 Musiikkikampuksen äänipaja

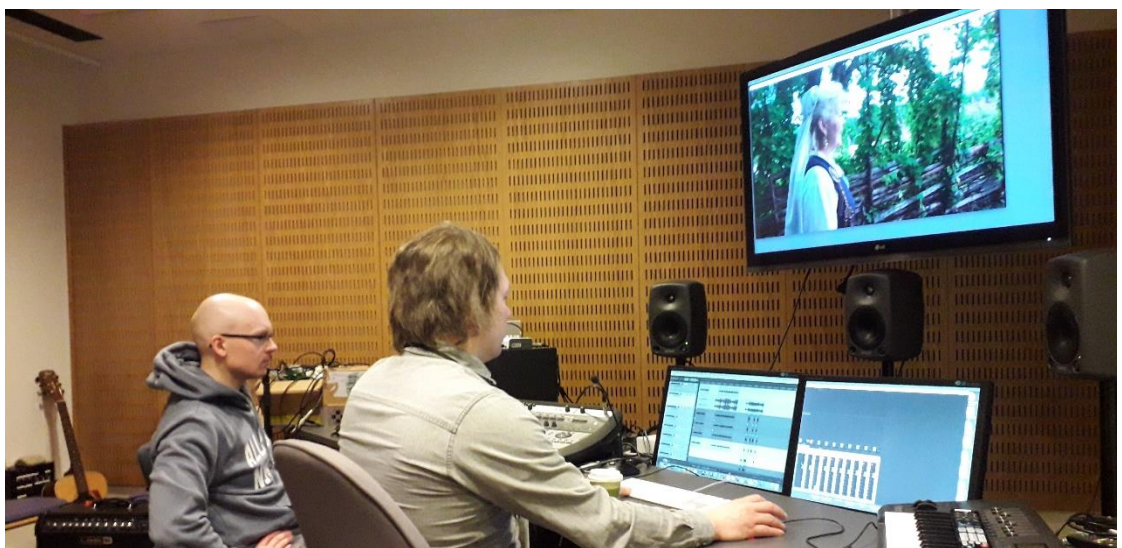
Kun videot olivat kuvallisesti kunnossa, astui tiimiin mukaan Tapani Lehtonen. Luotiin uusi äänimaailma. Musiikkikampuksen äänipaja on pieni äänittämiseen ja äänenkäsittelyyn tarkoitettu studiotila, jota voi käyttää opiskeluun ja tutkimukseen. Siellä on mahdollista äänittää, editoida, miksata ja ohjelmoida ääntä. Siellä voi myös aloittaa, jatkaa, lisäillä, editoida musiikkiprojekteja. Haasteellista oli astua sisään täysin tunteuttomaan osaan opinnäytetyötä ja mennä mikrofonin eteen seisomaan. Mikrofonin, joka taltioi pienimmänkin äänen. Et voi siirtää nuottejakaan. Vain välillä huikata vettä, että ääni pysyy hyvänä. Äänitykset tapahtuivat Reaper-nimisellä äänitysohjelmalla (ks. kuvio 33). Ohjelmalla voidaan äänittää esimerkiksi laulua ja sen jälkeen muokata sitä ja lisätä taustalle muita ääniä. Jännittävää, mutta samalla hyvin antoisaa. Video pyöri isolla näytöllä ylhäällä äänityskopin edessä. Minulla oli kuulokkeet korvissa, mikrofoni edessä (ks. kuvio 32), kuunneltiin ensin, annettiin ohjeet, näytettiin merkki kädellä, -nyt lähtee! Olet valmiina joka solullasi ja annat mennä. Muistat

laulunopettajan viime sparraukset. Kuitenkin olet yksin instrumenttisi kanssa, joka on sinun oma äänesi. Luotat itseesi!

Kuvio 32. Äänitys menossa käden liikkeellä haen dynaamisuutta kyylaukseen. (Kuva: Jani Pyykkönen)

Äänitimme kolmena eri päivänä 3.12., 11.12. ja 13.12.2018. Hyvin intensiivistä työtä. Monta otosta samalta kohdalta, kuten kuvauksissakin. Aina uudestaan ja uudestaan. Kuunneltiin välillä ja minulta kysyttiin, otetaanko vielä kerran. Tunsin todella olevani oman työni ohjaaja. Elin nuo päivät täysillä.

Kuvio 33. Laite, jolla äänet miksattiin musiikkikampuksen äänipajassa. Kuvassa Jani Pyykkönen ja Tapani Lehtonen yhteistyössä kuvauksen ja äänen asiantuntijat. (Kuva: Taina Halmemies)

Lopulta minun ääntäni ja kuvaa alettiin miksaamaan yhteen 9.1.2019. Kuunneltiin eri pätkiä, valittiin, leikattiin, katsottiin tosi tarkasti videolta, että ääneni täsmää ja paras otoksista valittiin. Kun koko videolle saatiin äänet, kuunneltiin tarkasti kokonaisuus ja tehtiin vielä tarvittavat muutokset. Kuuteen videoon aikaa meni kolme päivää. Tähän työhön oli keskityttävä, joten näin intensiivistä työtä ei voinut tehdä kovinkaan monta tuntia yhteen soittoon. Ääni alkaa soida ja et pysty tekemään tarkkoja päätöksiä. Taustat veivät vielä enemmän aikaa. Valintoihin, kun ääniä etsitään arkistosta, kului aikaa ja niiden kuunteluun. Käytettiin ylen ääniarkistoa. Erittäin tarkkaa työtä. Viitenä päivänä äänipaja täyttyi vielä karjankutsusta. Kun viimeisen kerran tulin kirjaston halki äänipajaa kohti 14.2.2019, kyylaus soi kauniina korviini, ovet olivat auki. Minulta aina kysyttiin ja joskus katsottiin vahvistus (ks. kuvio 34) -tällä mennään!

Kuvio 34. Jani Pyykkönen ja Tapani Lehtonen kysymässä, mikä vaihtoehto valitaan? Taina hei! Olin keskittynyt kuvaamaan heitä. (Kuva: Taina Halmemies)

Yhdessä äänittäminen ja musiikin tekeminen oli hauskaa. Lopulta videot olivat valmiit. Nyt osaan antaa arvoa elokuville ja dokumenteille. Tiedän kuinka ne syntyvät. Karjaperinteen tallentaminen tehtiin niin hyvin kuin osattiin. Meillä oli loistava tiimi!

6.3 Kuvaus 1: Metsäpolulta karjolaan, savolainen karjankutsu Elsa-mummoni suuri perintö

Tuohitorvi törähtää, kyylaus kajahtaa metsään. Pienmäen talomuseon metsä kaikuu heleästi savolaisesta karjankutsumahuudesta ikihongat vastaavat kaikuna. Entisaikojen äänimaailma palaa karjapolulle. Pienmäen museon metsäpolulta, lähteeltä pyykkikodan luota karjankutsujan kyylaus johtaa navetalle (ks. kuvio 35). Tuukkalan muinaispuku, karjankutsu ja miljöö täsmäävät hyvin yhteen. Polku tuo lähteeltä, riihen vierustaa, humalat kohoavat pisteaidanviertä ylös. Aittarivistö on molemmin puolin, kutsun nimeltä lehmiä, Periakka, Kirjo, Punakorva, Kyyter. Pisteaitakujaset ohjasivat karjaa, kuten minuakin pihapiiriin tullessa. Siirrytään ilmaan ja näkyy koko Pienmäen upea pihapiiri. Tulen navetan eteen karjolaan, karjapihaan, karjatanhualle. Kuvassa on esittämisen riemua.

Kuvio 35. Kyylaan lehmiä. Savolainen karjankutsumahuuto kaikuu.

Periakka oli vanha kyyttö, joka poiki kolmetoista kertaa synnyin kodissani Sulkulassa. Kirjo taas hyvin luonteikas lehmä samasta karjasta. Punakorva oli valkea kyyttö, jonka korvan päät olivat punaruskeat äidin synnyin kodissa Hiekkarannassa Konneveden Istunmäen Leskelänkylällä. Olen ikuistanut sen öljyvärimaalaukseen laiturille Veikko-vaarini kanssa Taiteen Tyttärissä Niilo Kallion opastuksella 1993. Kyyter oli lida-mummoni perintölehmä hänen synnyin kodistaan Sulkusalmeilta Rautalammin Vahvasenrannankylältä ja poiki kahdeksantoista kertaa Hiekkarannassa. Juuri näiden lehmien

kutsuminen on tarkkaan harkittu teko. Ne ovat olleet mahtilehmiä molempien vanhempieni synnyinkodeissa Sulkulassa ja Hiekkarannassa. Karjankutsu kantoi useamman sukupolven taakse ja tuntui kuin kaikki olisivat olleet läsnä tuossa hetkessä. Syvällinen tulkinta kasvaa sisältä noista arvoista. Linkki tähän videoon:

<https://www.youtube.com/watch?v=LRLk-8zBPk4>

6.4 Kuvaus 2: Lehmäseni valkea

Kuvio 36. Esiintymisasu kuvauksessa 2.

Pienmäen talomuseon karjapihalla karjankutsujan (ks. kuvio 36) laulu kulkee vintti-kaivolta navetan edustaa pellonreunaan pisteaidalle. Kyky olla läsnä laulun sanoissa, koko kehollaan. Tunteet ja asenteet tulevat esiin liikkeissä sekä äänissä. Tulkinnassa laulun melodia konkretisoituu karjankutsujan kehossa. Laulamisen virtaus kutsujan sisällä ilmentää hänen tulkintaansa, hänen tapaansa elää ruumiillaan laulun sanat ja melodia. Laulajan asenne ja tunne ovat kuulijalle tulkinnan tulosta.

Kulkemani karjapolku antaa luovan merkityksen ja avaimet kytkeä tunne laulun sanoihin ja musiikin aikaan. Syntyy aito tulkinta liikkeen ja äänen sulautuessa yhteen. Nämä seikat luovat laulajan persoonallisen tyylin. Kappale löytyi koulun vanhasta laulukirjasta. Laulu istuu minulle ja käy minun tyyliini. Pienmäen karjapiha oli juuri oikea miljöö kappaleen esitykseen. Tuntui hyvälle laulaa.

Kuvauksessa on Laukaan Kalevalaisten naisten, Seija Tiitisen Tuukkalan muinaispuku (ks. kuvio 37). Esityksessä soi karjankello, karjankutsujalla on mukanaan sauva ja ämpäri. Rinnassani on karjanjalostusansiomerkki. Vyöllä on oman aittani avaimet. Ensimmäisen kerran olen esittänyt tämän kappaleen Kukka-lehmäni 150-tonnari juhlassa helmikuussa 2013, silloin säästin sitä viisikielisellä kanteleella. Esitin sen myös vanhan emännän 85-vuotisjuhlissa Niemisjärven seurakuntakodilla syyskuussa 2013 hänen omasta pyynnöstään. Siiri-tädin 80-vuotisjuhlissa Lomakeskus Revontulessa helmikuussa 2017 sain oman sukuni edessä tulkita kappaleen. Emäntä-ystäväni hääjuhlissa sain laulaa kappaleen ja kutsua häävieraat kyllaamalla karjapolkua vihki paikalta juhlasaliin. Kappale kuului musiikkitutkintoni tutkinto-ohjelmistoon kansanmusiikkikategoriaan ja lauloin sen myös laulututkinnossa 14.6.2018.

Karjankutsu -laulu (ks. kuvio 37) taltioitiin juuri oikeassa ympäristössä, aito tunne nousee tulkintaan. Tuukkalan muinaispuku sopii myös juuri oikea aikaisesti musiikin aikaan. Minun polkuni karjankaitsijana ja esittäjänä on ollut riittävän pitkä, että pystyttiin toteuttamaan tämä kokonaisuus. Kuvauksellisesti lähikuvaa ja dronella nousetaan korkeuksiin "metsähän", kuten laulun sanoissa. Horisonttiin piiryy mäkimäisä metsineen ja kaunis Niemisjärvi. Kypsynyt viljapelto lainehtii pisteaidan takana hohtavan keltaisena. Kaura kypsyy. Ilmasta käsin Pienmäen talon poikaistalon miljöö on todella loistava kokonaisuus talonpoiskaiskulttuuria. Lopussa kuva siirtyy karjankutsujan kasvoihin ja huntu liehuu tuulessa, jopa aurinko loistaa juuri tuossa hetkessä kasvoihin. Linkki tähän videoon:

<https://www.youtube.com/watch?v=xfCgw1sWvMk>

184

☀ Karjankutsu

Suom. R.R. Ryytänen Itä-karj. sävelmä Sov. Ä.S.

1. Leh-mä - se - ni val - ke - a, tu - le, tu - le ko - ti - hin!

Kello

2. Tule, tule kotihin,
minä sinut lypsänkin.

3. Minä sinut lypsänkin,
minä syötän paimenen.

4. Minä syötän paimenen,
minä ruokin lapsia.

5. Minä ruokin lapsia,
loio sinä vierellä.

6. Loio sinä vierellä,
aamulla sun lypsän taas.

7. Aamulla sun lypsän taas,
saatan sinut metsähän.

8. Saatan sinut metsähän,
runsahille ruuille.

Kuvio 37. Itä-Karjalainen karjankutsumalaulu (Sonninen 1968, 184)

6.5 Kuvaus 3: Paimenpoika

Kuvio 38. Kuvaus tilanne.

Kuvauksessa kaikuu laulu nimeltä Paimenpoika (ks. kuvio 39). Se on Mikael Nybergin sävellys. Nyberg vaikutti Äänekoskella. Hän oli Sakari Topeliuksen tyttärenpoika ja muusikko (Kasurinen 1968). Laulussa kutsutaan Herttaa ja Helunaa. Sanoittaja Immi Hellén valmistui kansakoulunopettajaksi Jyväskylän seminaarista 1884 (Kirjasampo). Heillä molemmilla oli vankka yhteys tähän seutuun. Ehkäpä juuri siksi on tuntunut, että laulu on osa minua.

Uudella pirtin pärekatolla pääskyselä sukivat siipiään ja laulavat heleästi. Ämpäri kolahtaa, kurkistan Pienmäessä tuvan ja aitan välisestä nurkasta (ks. kuvio 38). Pelakuut kukkivat ikkunalla. Vilkaisen ikkunasta sisälle. Muistan lapsuudesta Emil-vaarini synnyin kodin Lapinselän vanhan pirtin. Hyvin samanlaisen kuin Pienmäen hirsitupa. Olen astunut suuren savolaispirtin rauhalliseen tunnelmaan. Valkea iso uuni seisoi uhkeana oven pielessä. Olen istunut pitkällä pirtin penkillä ja kuunnellut vaarin vieressä veljesten tarinan kerrontaa. Tuo savolainen leveä sananparsa on tarttunut minuun hyvin syväälle. Tuvan täytti hersyvä naurun rehakka. Käytiin kylässä ja kerrottiin kuulumiset. Tuntui hyvälle tuntee tuo ajan henki harmaissa hirsissä. Aistin sen koko kehollani, kuinka aika virtasi lävitseni ja tuntui kuin olisin lapsuudessani. Paimenpoika laulu kulkee pirtin porstuvan edestä ja kiertää luhtiaitan eteen. Kauniit hirsiset rakennukset luovat laululle ilmeikkään kehiksen niin maassa kuin ilmassa. Laulun sanat ovat osa maisemaa ja sulautuvat täydellisesti yhteen.

Tämän kappaleen esitin ensimmäisen kerran Eila Halmemiehen muistotilaisuudessa 2014. Hän kertoi minulle aina tarinaa, kuinka hän Ruokoharjussa opetteli lypsämään lehmiä miniänä. Tuohon aikaan ne lypsettiin käsin. Eila tuli Kuopiosta kaupunkilaistytönä, meni naimisiin Reino Halmemiehen kanssa ja tovin hän osallistui talon töihin. Se vaati sisua ja kovaa tahtoa. Perhe muutti Reinon valmistuttua Jyväskylään. Ruokoharjun emäntänä kiitin näin omalla tavallani häntä karjan hyvästä hoidosta. Tiedän myös, mitä on olla miniä. Molemmat Ruokoharjun miniöitä, mutta eri sukupolvessa. Kappale kuului myös tutkinto-ohjelmistooni laulelmat osioon. Linkki tähän videoon:

<https://www.youtube.com/watch?v=djMw0FuK2Sc>

Paimenpoika

Mikael Nyberg

1. Jäi toi - set aa - mul - la nuk - kumaan, kun o - tin kont - ti - ni
 nau - las-taan ja kii - ruh-din kar - ja - teil - le. Mä
 kut - suin Hert - taa ja He - lu-naa; ne seu - ras tor - ve - ni
 toi - tan-taa, ja met - sä soit - te - li meil - le, soit-te - li meil - le.

2. Mä tunnen polkuja paljonkin,
 jo kesän karjaani paimensin,
 en eksynyt konsaan vielä.
 Mä tiedän ruohoisat syöttömaat
 ja ahon rintamat marjakkaat
 ja rannat siintävät siellä, siintävät siellä.

3. On armas sunnuntaiaamu tää,
 se muistot mielessä herättää –
 nyt toiset on kirkkotiellä.
 Mä etsin kirjani kontistain,
 sen äitivainaalta muistoks' sain –
 hän on jo tallella siellä, tallella siellä.

4. Nyt metsä kirkkoni olla saa,
 voi täällä palvella Jumalaa,
 mun urkuni kauniit, soikaa!
 Mun kirkkon' katto on korkeella,
 ja yks' on ystävä seurana,
 hän kyllä muistavi poikaa, paimenpoikaa.

Immi Hellén

Kuvio 39. Paimenpoika Mikael Nybergin sävellys, sanat Immi Hellén. (Kultainen laulukirja 2002.)

6.6 Kuvaus 4: Kylläus Hyyrysen tilalla Niemisjärven rannalla

Niemisjärven rannalla isolla peltoaukealla kutsun karjaa Hyyrysen tilalla (ks. kuvio 40). Sieltä karja on jo lähtenyt Tuonelan laitumille. Savolaisella karjankutsumahudolla huhuilen lehmiä aaltojen loiskeessa tuulisena päivänä ja helmat heiluvat. Seison

korkealla kivellä ja töräyttelen tuohitorvea, kuljen halki apilapellon Niemisjärven rantaan, kutsun karjaa, aallokko loiskii, rantakaislikko huojuu tuulessa. Vanha ranta-sauna on rannalla. Lopussa näkyy koko Hyyrysen pihapiiri ja Niemisjärvi. Ei kuulu enää karjaa metsästä kotiin navetalle. Kutsu on kaihoa täynnä. Niin monella tilalla on loppunut lehmien pito. Kun tulin nuorikkona Niemisjärvelle Ahokkaantien varreltakin joka talosta lähti maitoa meijeriin. Nyt vain meillä käy maitoauto.

Kylän keskustassa seisoo vanha meijerirakennus muistona ajoista, jolloin voita lähti vientiin asti. Aikanaan se oli Keski-Suomen ensimmäinen osuusmeijeri. Niemisjärven, Halttulan ja Kovalanmäen isäntien innovoima meijeri toimi 1901-1920. Meijerin voiaasiat matkustivat Englantiin asti. Sen perustamispäätös tehtiin jo ennen kuin Keisari oli vahvistanut osuustoimintalakia. (Laitinen & Vilkuna, 316-322.) Nyt tuntuu, että maidon hinnan määrää markkinat, joissa emäntien ja isäntien sana ei paina. Maaseutu muuttuu ja minä sen mukana, mutta kaihoisa on Ruokoharjun vanhan emännän katse.

Kuvio 40. Hyyrysen tilalla Niemisjärvellä Karjankutsu.

Kutsuttavien joukkoon tulee vielä parhaat lehmäni Kukka ja Toive. Linkki tähän videoon:

<https://www.youtube.com/watch?v=O6jrxH1kek4&t=2s>

6.7 Kuvaus 5: Aamu usvasta kutsu navetalle

Usva on laskeutunut pimeään syliin laaksoihin. Ruokoharjun metsä lepää utuisessa harsossa. Aamuvarhaisella meidän suolla (ks. kuvio 41) kuuluu, kun naapurin kukko kiekuu. Tuohitorven ääni kaikuu kauas, helmat ovat märät aamukasteesta, usvan seasta kutsun karjaa. Kuvassa on tunnelmaa ja aitoutta. Kosteus hiipii iholle ja koskettaa minua hiljaa. Kyylaan: "Tulukee pois kottiin tulukee". Savolaisella karjankutsumahuudolla karja lähtee kulkemaan suolta Kovalanmäen etelärinnettä ylös kartanolle ja navettaan aamulypsylle. Samalla aurinko nousee, ensisäteet Kovalanmäen harjalta juuri ja juuri kipuavat taivaan rantaan, karjan kanssa kilpaa.

Kuvio 41. Aamu usvassa kyylaan lehmiä suolla lypsylle. Joiku, Jelppis ja Keila seuraa minua ja muut perässä.

Tähän yhdistimme ensimmäisen kuvauspäivän otoksia. Lähikuvana kohtiin, jotka ovat samalla kohtaa rinteessä. Ne täydentävät toisiaan. Dronen kuvat Kovalanmäen aamuisen sumuharson keskeltä auringonnousun aikaan, vangittuna tuo lyhyt hetki on upea. Mäen rinne on alueelle leimaa antava ja arvokas. Linkki tähän videoon:

https://www.youtube.com/watch?v=-f_T2KoHzNM

6.8 Kuvaus 6: Laitumelle kutsu aamulypsyn jälkeen

Ensimmäinen viljelijäpariskunta Johan ja Vilhelmiina Hallberg muutti Brusilan Kartanon ruotusotilastorppaan 1856. Silloin talon nimi oli Pappi. Siitä lähtien suvun lehmät ovat kulkeneet kujasia laitumelle (ks. kuvio 42). Olen johtanut Ruokoharjun karjaa miniänä, emäntänä ja nyt vanhana emäntänä. Vuosien varrella talon muu väki ja työmiehet ovat alkaneet kutsua minua ”Ruustinnaksi”. Papin talon emäntä on ”Ruustinna”. Itse totean: ”Ruokoharjun Ruustinna Papin talon Emäntä.” Se olkoon taiteilijanimeni. Tuo nimi on syntynyt ja noussut arjen työstä.

Kuvio 42. Karjankutsujan perässä karja kulkee Eteläkujasia myöden laitumelle.

Eteläkujaset ovat säilyttäneet alkuperäisen luonteensa. Vain karja on käyttänyt ja muovannut tuon arvokkaan perinnemaiseman. Lehmistäkin näkee, että se tuntuu sorkkaan sopivalta ja puut kaartuvat niiden ylle. Ne nauttivat kulkiessaan. Kuvakulma on loistava. Juurakot, kivet, luonnon heinät pääsevät esille. Luonnon monimuotoisuuden kunnioittaminen on suuri elämän arvo. Lehmät luottavat kutsujaansa. Välillä vilkaisen taakse. Sieltä karja tulee, utareet uhkuen kantapäillä. Keila kärjessä, Eve, Jelpis, Joiku. Tunnen lehmieni jalostushistorian. Satatonnari Toive kulkee jälkijoukoissa, sillä ikä painaa jalan nousua.

Savolainen kyylaus, karjankutsu soi Kovalanmäen etelärinteellä dronen nostaessa kuvan ylös korkeuksiin. Niemisjärvi piirtyy mäkimaiseman taakse. Karja juoksee laitumelle iloisena hännät pystyssä. Pörinääkin oli ilmassa. Miksatessa annoin ohjeen, että kaiun on soitava lopussa täysillä. Viimeinen kyylaus säe kaikuu loisteliaasti.

Metsä vastaa kyylaukseen kuin lapsena ennen. Linkki tähän videoon:

https://www.youtube.com/watch?v=4aQW_kWx-Mw

7 Johtopäätökset

Olen käyttänyt taiteellisuuttani tämän videokokonaisuuden luomiseen. Tallennettiin savolainen karjankutsumahuuto ilmeikkäässä perinnemaisemassa eri tavoin. Onnistuttiin siinä mielestäni hyvin. Puhumattakaan siitä karjapolusta, jota olen kulkenut. Olen saanut uppoutua karjankutsujen upeaan taiteeseen, jolle jo lapsuudessa olen menettänyt sydämeni. Intohimoni on matkan varrella kasvanut kasvamistaan. Olen saanut kuunnella vanhoja arkistojen äänityksiä (ks. kuvio 43) ja palata ajassa taaksepäin. Miten Miina Palmu esimerkiksi eläytyy huijaushuhuihuun? Hän on hersyvää iloa täynnä ja hänen huijauksensa on koristeellista. Karjankutsu on merkinnyt hänellekin intohimoa ja tunnen sielunkumppanuutta. Nämä muinaisen taiteen äänet puhuttelevat minun sieluani syvältä. (Liiteellä 1 olen saanut käyttöluvan mm. Miina Palmun nauhaan.) Mietin miltä on tuntunut kyylata lehmiä kotiin kaukaa metsistä, huhuilla koko universumiin ja kuulla luonnon soivan? Aivan kuin keskustelisi syvimmistä tunteistaan; minun iloni, suruni, rakkauteni, valitukseni, kysymykseni, kiitollisuuteni ja elämäni. Samalla se on herkkää, voimakasta ja täynnä tunnetta. Kaikki nuo tunteeni olen kyylannut, huhuillut ja laulanut metsiin kutsuessani karjaa kotiin. Miten paljon arkistoissa on äänitteitä, joita tulisi tutkia? Osaamiseni on vain pisara meressä. Olen kiitollinen kyylauksen tallentajille, jotka ovat ymmärtäneet sen suureksi taiteeksi. On nautinto opetella noita räiskyviä efektejä. Nuo ornamenttiset aarteet kaipaavat tulokitsijaa ja tutkijaa. Niistä löytyisi mielenkiintoinen tohtorinväitöskirjan aihe.

Kuvio 43.” Juho Viitanen (1874) laulaa kerääjälle Haapakoskella vuonna 1947. Ääni tallentuu ilman sähköä koneessa pyörivän vahaliieriön uurteisiin.” (Kuva: Erkki Alakönni) Tampereen Yliopiston Kansanperinteen arkisto.

Nykypäivän teknologia on antanut minulle mahdollisuuden videoida tallenteita kyy-lauksesta. Tuossa kuvassa, jossa Juho Viitanen (ks. kuvio 43) seisoo kehrääjän edessä keskittynyt ilme kasvoillaan, on samaa tunteen paloa tallentamiseen kuin minulla. Li-säksi on tullut kuvallinen esittäminen ja ilmentäminen. Sen aistii esimerkiksi tästä ku-

vasta (ks. kuvio 44). Tallentaminen on tärkeää, mutta myös kertominen ja opettaminen seuraaville sukupolville. Tuohon kutsuun aion vastata kyylaamalla ja viemällä eteenpäin maaseudun kulttuuriperintöä ja samalla se edistää tuotteiden brändäystä, jotka nousevat Suomen puhtaasta ja aidosta luonnosta.

Kuvio 44. Ruokoharjun suolla kyylaamassa karjaa aamulypsylle. Usvan seasta nousee ylös Kovalanmäen etelärinnettä aamun koittoon.

Historiansa on tunnettava. Mistä juurista nousemme? Niille on hyvä löytää kasvot. On kyse myös brändäämisestä, millaiset kasvot haluamme antaa Pohjolan tuotteille, luonnolle ja kuinka voimme käyttää tätä hyväksi visuaalisen kuvan kautta. Mielikuvien vaikuttaminen kuvan kautta on tätä päivää. Karjaperinteestä löytyy hyvä pohja, sillä hyvin monella on vielä muistojen kautta yhteys maaseutuun.

Pienmäki on aina kuulunut lempipaikkoihini. Sen rakennettu ympäristö vie minut lapsuuteen tuohon pirttiin, jossa vaarini oli syntynyt. Leveälle penkille, jossa sain kuunnella rehevää Savon murretta. Riihi kujasten päässä muistuttaa minua hetkestä, kun käsi kädessä vaarin kanssa mentiin yhdessä lisäämään puita riiheen, kun sirpillä leikatut ruislyhteet kuivuivat parsilla. Sain juosta paljain varpain hakemaan isää ja vaaria syömään rukiinpuinnista, varstojen rytkeestä. Vain valkoiset silmämunat näkyivät. Miehet olivat mustia kuin piki. Pienmäessä voin palata muistoihini ja saavutin

kutsuun ja lauluun syvällisen tunteen. Aivan kuin nuo harmaat seinät tietäisivät mitä sisälläni liikkuu ja voin kuulla nuo entisaikojen äänet.

Opinnäytetyön tuloksia voidaan hyödyntää usealla eri tavalla. Filmille on tallennettu karjankutsuntaa ja lehmilauluja perinnemaisemassa karjan kanssa ja ilman karjaa. Niiden avulla voi luoda erilaisia ohjelmakokonaisuuksia, joita voi esittää. Ruotsissa Jonna Jimton kutsuu karjaa. Norjassa Myrkur Qksemorder kutsuu karjaa tunturissa. Heillä on omat sivut netissä. Nyt suomalainen karjankutsunta pääsee mukaan, aion laittaa kaiken esille verkkosivuille ja someen. Ennen kilpailtiin karjankutsun komeudella. Jokaisella oli oma tapa kutsua karjaa. Haluan, että myös digitaaliaikana voidaan kuunnella menneiden aikojen ääniä ja ehkä kisata leikkimielellä karjankutsun kantaavuudella ja tavalla esittää. Kulning -kyylaus on muinainen laulutekniikka ja sen kautta on syntynyt oma taiteenlajinsa, jonka esittäminen on minulle sydämen asia. Olen hyödyntänyt videoissa maaseudun elävää kulttuuriperintöä ja haluan saada sen kaikkien ulottuville.

Erilaisia mahdollisuuksia esittää karjaperinnettä tulee varmasti jatkossa, esimerkiksi koulujen historian opetukseen liittyen tai viljelijöiden juhlissa. Helkanuoret odottavat leirillä mielenkiintoista kerrontaa karjankutsusta Jyväskylän Kristillisellä opistolla 9.6.2019. Aion opettaa kuinka kyylataa ja viedä heidät aikamatkalle minun lapsuuteeni 60-luvulle. Pienmäen talomuseossa on ensi kesänä viideskymmenes juhlavuosi. Karjakutsuista tuotettua videomateriaalia voidaan hyödyntää myös Pienmäen talomuseon kesänäyttelyissä. Koen suunnatonta iloa ja riemua näistä mahdollisuuksista. Kyylauksen voi laulutaiteena yhdistää muuhun musiikkiin ja luoda upeita kokonaisuuksia. Olen saanut mielenkiintoisia projektiehdotuksia. Tuo palo, jonka olen Elsa-mummoltani sisälleni saanut jo lapsuudessani, näkyy joka hetkessä videoilla.

8 Pohdinta

Maaseudusta kerrotaan uudella tavalla. Esitetään tarinaa arjesta, joka perustuu aitousuuteen, puhtauteen, rauhallisuuteen ja yhteisöllisyyteen. Kerronta ei ole enää tiedotusta, vaan visuaalista kuvaa. Uskon, että arktisuuden brändäys, on tie menestykseen. Sen on tapahduttava monella tasolla yhteisvoimin. Jo 1500-luvulla suomalaiset maanviljelijät veivät kirnuvoita tynnyreittäin Englantiin. Kyllä se onnistuu tänäkin päivänä. Videosarjan luominen oli mielenkiintoinen matka. Opin todella paljon kuvan ja

äänen maailmasta. Onnistuin tallentamaan mitä halusin valkokankaalle. Taiteilijana tiedän, että jos aloittaisin uudestaan, tekisin jotain toisin. Kahta samanlaista teosta ei synny. Nyt perehtyisin instrumenttiini metsän kaikuun ja sen tarkkaan kuunteluun. Haluaisin vangita tuon hetken, kun kaiku kiirii sillä intensiivisellä dynamiikalla, joka on saavutettavissa. Yleensä se on hyvin myöhään illalla, jopa keskellä yötä. Tiedän, että tuo videokokonaisuus kaipaa lisää uusia visioita. Tulen tulevaisuudessa täydentämään web-sivujani ja kasvamaan esittäväenä taiteilijana. Aloittaessani opinnäytetyötä en todellakaan voinut edes kuvitellakaan millaisen karjaperinnepolun saisin kulkea. Vaikeinta on ollut yhdistää tunne ja tiede. Lähestyä tunteellisia asioita tieteen kautta ja analysoida omaa tekemistä. Videoiden tekeminen on ollut hauskaa, mielenkiintoista ja hyödyllistä. Olen kokenut esittämisen riemua. Luoda herkkiä syötävän hyviä tuokioita. Yhdessä videoiminen ja musiikin tekeminen ammattiosaajien kanssa on karjan kutsujan elämän yksi maistuvimpia makuja, kuin pujottaisi metsämansikan heinään. Kun yhteistyön tuloksia yhdessä istutaan lopuksi ylpeänä kuuntelemaan ja katsomaan voin iloiten katsoa videotaululle ja miettiä: ”Kutsu Karjasi Koolle” ja ”Kuinka kauas karjan kutsu kaikuu maailmalla?”

Olinko peräti ensimmäinen agrologiopiskelija, joka käytti tuota tunnelmallista musiikkikampuksen studiota taiteellisen lopputyönsä tekemiseen? Toivon, että yhä useampi agrologiopiskelija löytää itsensä opinnäytetyötä tehdessään kuvallisen ilmaisun maailmasta.

Lopuksi kiitän lehmiäni. Niiden onnelliset, luottavaiset ilmeet, kun olen kyllannut ja ne odottavat minua veräjän luona. Siitä lähdemme navetalle yhdessä laumana. Sen tuntee niiden katseesta. Me ollaan kavereita ja eletään samassa elämän rytmissä.

Haluaisin loitsia omalle karjalleni onnea karjapolulle ja viedä ne metsälaitumelle kuin lapsena ennen (ks. kuvio 45).

*”Miepä se lasken lehmiäni,
Lasken lehmäni lehoilla,
Hatasarvet hoavikolla,
Lehem puussa liehuessa,
Ruohon moassa heiluvissa,
Kiellän kielin koskemasta.*

Jospa kuulet karjankellon.” (Tennisova 1952)

Anna karjan käyskennellä,

Sylissä Pohjolan suomaan. (Omat loppu säkeeni)

Kuvio 45. Lehmien ajaminen metsälaitumelle oli lapsena minun tehtävä.

(Pellervon arkisto)

9 Lähteet

Ala-Könni, E. 1969. Kansantiede ja perinnepolitiikka. Vammala.

Ala-Könni, E. 1979. Lapuan laulukirja. Kustantaja: Tampereen yliopiston kansanperinteen laitos. Vammala

Asplund, A., Hoppu, P., Laitinen, H., Leisiö, T., Saha, H. & Westerholm, S. 2006. Suomen musiikin historia. Kansanmusiikki. Porvoo.

Eerola, R. 2007-2008. Laulupedagogi 2007-2008.

http://www.laulupedagogit.fi/wp-content/uploads/2013/11/Laulupedagogi_2007-2008_sisus.pdf viitattu 28.3.2019.

Historiallinen maatalous /Isojako

<http://www.helsinki.fi/kansatiede/histmaatalous/maanjaot/isojako.htm> viitattu 9.3.2019

Johnson, Anna. N.d. Om fäbodarnas musik. Folkmusikboken. Svenskt Visarchiv.

<http://old.visarkiv.se/online/folkmusikboken/johnson.htm> viitattu 11.4.2019.

Kaarlenkaski, T. 2012. Kertomuksia lehmästä – tutkimus ihmisen ja kotieläimen kulttuurisen suhteen rakentumisesta. SuomenKansantietouden Tutkijain Seura. Jyväskylä

Kalevalakoru. <https://www.kalevalakoru.fi/fi/korut/muinaispukukorut/mikkelin-tuukkalan-puvun-korut> viitattu 30.3.2019.

Kananen, J. 2016. Opinnäytetyön ohjaajan opas. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisu 220.

Kari, V., Nieminen, A. Sipilä, P. & Uusitalo, H. 2012. Kultainen laulukirja 157.

Karjan kutsumahuudot. Elävä arkisto. Yle.fi.

<https://yle.fi/aihe/artikkeli/2010/08/13/karjan-kutsumahuudot>. Viitattu 28.3.2019.

Kaskiviljelyalue. N.d. Peltojen ja kaskien maa: Kaskiviljelyalue-Maatalousmuseum Sarka <https://www.sarka.fi/pellot-ja-kasket/kaskiviljelyalue.html>. Viitattu 5.3.2019.

Kasurinen, M. 1968. Mikael Nyberg.

Kirjasampo. N.d. Hellén, Immi.

https://www.kirjasampo.fi/fi/kulsa/kauno%253Aperson_123175994119249. Viitattu 26.3.2019.

Kivi, A. 1904. Paimentyttö. Weilin & Göös 32,33.

Laitinen, E. & Vilkuna, J. 2004. Hankasalmen historia 1. Saarijärven Offset Oy.

http://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/100738/Paimentytto_kertovainen_run_oelma.pdf?sequence=1&isAllowed=y viitattu 28.2.2019.

Museovirasto Musketti. <https://www.finna.fi/Record/musketti.M012:KK1111:19>.

Viitattu 28.2.2019.

Paimensoittaja. Teppo Repo (lehtiartikkeli)

<https://www.discogs.com/Teppo-Repo-Paimensoittaja-Teppo-Repo/release/5617030>. viitattu 9.3.2019.

Palmu, M. 1963. "Huijausta". Äänittäjä Henni Appelgren. SKSÄ A677/39. Joutsa.

Pekkala, L. 1997. Pekkalan emäntä kutsui ennen lehmiä lypsylle, nyt kutsun kuulee lihakarja ja oman talon väki. Maito ja Me Nro 8.

Peltoviljelyalue. N.d. Peltojen ja kaskien maa: Peltoviljelyalue -Maaseutumuseo Sarka. <https://www.sarka.fi/pellot-ja-kasket/peltoviljelyalue.html>. Viitattu 5.3.2019.

Pienmäen talomuseo. <http://www.avoinmuseo.fi/pienmaki/>. Viitattu 28.2.2019.

Pitkänen, V. 1983. Lehmät tänne se-eee – huomioita suomalaisista karjankutsuista arkistomateriaalin perusteella. Proseminariesitelmä Helsingin yliopiston musiikkitieteen laitoksella.

Pokela, M. 1974. Kansanmusiikki. Kokkola

Puurtinen, A. 2010. Circulus cantoris-circuitio musicae, laulajan ympyrä. Taiteellinen tohtorintutkimus. 8.3.1 Äänellisten efektien positio ilmaisussa.

http://www2.siba.fi/circuluscantoris/CirculusCantoris/8_3_1_aanellistenefektienpositioilmaisussa.html. Viitattu 27.3.2019.

Ranta, S. 2015. Naisten työt. Karisto.

Skaniakos, T. 2004. Mikä ihmeen monimuotogradu? Jyväskylän yliopiston taide- ja kulttuuriaineiden muuntokoulutuksen julkaisu 3/Artes Liberales

<https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/47633/1/951-39-1737-1.pdf>. Viitattu 4.5.2019.

Sonninen, A. 1968. Laulan ja soitan: säestykset 184.

Talve, I. 1979. Suomen kansankulttuuri. Mikkeli.

Tarvainen, A. 2004. Musiikin suunta. nro 3

<http://www.annetarvainen.fi/dokumentit/laulaminen-liikkeena.pdf>. Viitattu 23.3.2019.

Tenhula, T. 2003. Portfolio yliopisto-opiskelun työvälineenä. Opetuksen kehittämissyksikkö, Oulun yliopisto

http://tievie oulu.fi/arvioinnin_abc/artikkelit/portfolio_yliopistoopiskelun_tyovalineena.htm Viitattu 4.5.2019.

Tennisova, A. 1952. Loitsu. Äänittäjä Jouko Hautala, Lauri Simonsuuri. SKSÄ L442 c Vuokkiniemi, Tellonjoki.

Vallan ja rakkauden välissä. Yle TV1. Näyttävä draamasarja Euroopan historiasta.

<https://yle.fi/aihe/artikkeli/2018/07/18/vallan-ja-rakkauden-valissa-nayttava-draamasarja-euroopan-historiasta>. Viitattu 31.3.2019.

Varonen, M. 2019. Kansallispuvussa. Suomalaisia kansallispukuja Mari Varosen koelmasta. Tuukkalan muinaispuku.

<https://kansallispuvussa.com/tuukkalan-muinaispuku/>. Viitattu 31.3.2019.

Virtala, L. 2019. Laulustudio: Belttaus workshop

<https://www.facebook.com/events/1334498140049839/>. Viitattu 28.3.2019.

Voutilainen, H. & Fredrikson, E. 2000. Keski-Suomi maakuntako sekin on? Keski-Suomen museo. Gummerus

Vuorela, T. 1975. Suomalainen kansankulttuuri. Porvoo WSOY.

Wright, S. To Call the Cows Home: A Selection of Swedish Kulning - by Sheila Louise

Wright. https://www.academia.edu/10950469/To_Call_the_Cows_Home_A_Selection_of_Swedish_Kulning_-_by_Sheila_Louise_Wright. Viitattu 11.4.2019.

